

Covid-19 a šířitelé konspiračních teorií

Průzkum postojů české veřejnosti

15. března 2021

Podpořeno Programem veřejné diplomacie Organizace Severoatlantické smlouvy
a Britským velvyslanectvím v Praze

Úvod: Jak covid-19 mění situaci

Pandemie covid-19 otřásla tím, jaké skupiny ve společnosti věří konspiračním teoriím nebo je dokonce šíří.

Až do loňského roku dominovali dvě skupiny narativů (protizápadní a proti elitám) a jejich hlasy byly relativně stabilní a jasné. Ačkoli společnost byla rozdělena méně, než se zdálo z médií, bylo možné poznat, kdo kde stojí a která média prosazují jaký názor. Tyto narativy také dobře korespondovaly s dezinformacemi, které šířily protidemokratické režimy.

Covid-19 tuto mapu změnil. Některým potvrdil jejich víru ve všeobecné konspirace, jiným otevřel dveře k destruktivní nedůvěře v média a v oficiální instituce.

Co víme z jiných výzkumů

Na jaře roku 2020 zjistil průzkum STEM, že většina Čechů již měla řadu pochybností o původu viru, o roli očkování nebo o roli Západu. Byla to však více pochybnost a neinformovanost než důvěra v konspirace.

Z porovnání údajů STEM s průzkumy YouGov vyplývá, že důvěra v reakci vlády na covid-19 klesla v České republice z vybraných zemí nejvíce.³

Mírou nedůvěry se však ČR od Španělska nebo Francie radikálně neliší. Zároveň Češi vyjadřují ochotu dodržovat základní epidemiologická opatření v podobné míře jako v zemích, se kterými se můžeme srovnávat.

Z našich údajů i z jiných zdrojů vyplývá, že počet osob odmítajících očkování je v porovnání s měřeními zeměmi EU nadprůměrný, ale příliš se neliší od Francie nebo Německa. Odmítání se postupně snižuje i mezi rizikovými skupinami.⁴

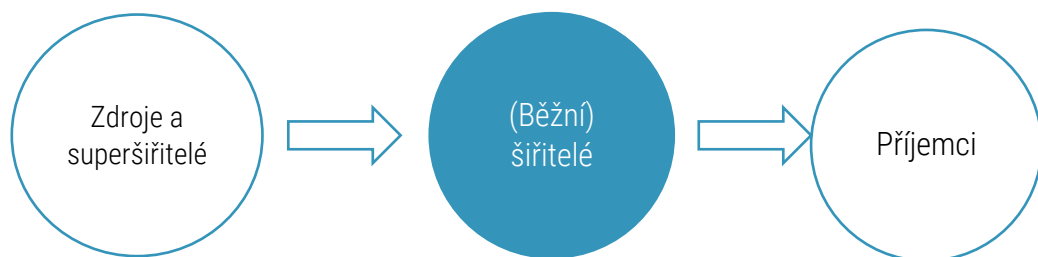
Úvod: Zaměřeno se na „prostředníky“

„Šířitelé“

Dosavadní výzkum dezinformací se zaměřoval buď na širokou veřejnost, tj. příjemce dezinformací či fám, nebo na jejich autory či zdroje.

Jak bylo zjištěno v našich předchozích studiích, klíčové je to, co zde chybí, totiž spojení mezi nimi, protože jen zlomek lidí navštěvuje dezinformační zdroje přímo.

Navíc, pokud konspirační teorii sdílejí běžní občané, dodává to podle výzkumu dezinformacím na důvěryhodnosti. To může přesvědčit více lidí.

Co už víme

Podle průzkumu STEM z ledna roku 2020 šíří přibližně 10 % Čechů informace, které podle nich hlavní média, včetně veřejnoprávních, záměrně cenzurují. Také jsme viděli, že většina Čechů nedůvěřuje hlavním médiím obecně.

Naše kvalitativní i kvantitativní studie potvrdily, že šířitelé dezinformací jsou velmi různorodou skupinou s různou motivací. Někteří z nich mají například nízkou zpravodajskou gramotnost a šokující zprávy sdílejí hlavně proto, aby si udrželi sociální vztahy, jiní – s vysokou zpravodajskou gramotností – usilují o vliv nebo důležitost ve své komunitě.

Shrnutí: Kontext a situace

Širší pohled

Počet lidí, kteří ztratili důvěru v oficiální informace o covid-19 a ve zpravodajství mainstreamových médií a kteří si myslí, že neexistuje způsob, jak najít pravdu a že nikomu nelze důvěřovat, bude mít významný dopad na společnost.

Život se do roka může vrátit zpět k normálu, ale dezorientace, kterou nyní mnoho lidí zažívá, se může v budoucnu stát živnou půdou pro růst nepřátelských dezinformací a manipulativních fám.

Setkáváme se v české společnosti s dezinformacemi ohledně covid-19, které se rozšířily z Číny nebo Ruska, ale většina nedůvěry v tomto tématu má kořeny na domácí půdě. Současná situace je výsledkem jak chaotické komunikace institucí, tak dlouhodobé nedůvěry v instituce.

Tato radikálně nová situace je jednak postupně více a více zarámována do předchozích narativů namířených proti EU, západnímu světu a elitám, jednak umožňuje, aby tyto narativy a jejich zdroje objevily nové skupiny.

Situace mezi Čechy a Češkami

Vůči konspiračním teoriím a dezinformacím ohledně covid-19 nejsou Češi imunní.

Dvě pětiny Čechů (40 %) věří v několik nebo mnoho konspirací ohledně covid-19. Více než třetina Čechů se například domnívá, že česká vláda přehání rizika, aby mohla zneužít pandemii k ovládnutí občanů, nebo že tají vedlejší účinky očkování, nebo že nemocnice zveličují rizika, aby vydělaly peníze. Naštěstí ne všichni z těch, kteří věří konspiracím, porušují normy, které se týkají základních preventivních opatření, a ne všichni šíří konspirační teorie dál.

Z omezených dostupných celosvětových dat odhadujeme, že se Češi nevyvíjejí radikálně. Například více než 30 % občanů ve Francii, Itálii, Německu, nebo Velké Británii se domnívá, že jejich vláda záměrně zatajuje rizika vakcín².

Shrnutí: Dopad dezorientace

Konspirace a nedůvěra silně souvisejí s ochotou dodržovat pokyny a s tím, jak společnost omezuje šíření viru.

Z jednorázového průzkumu nemůžeme určit příčinnou souvislost, ale můžeme odhadnout velikost vlivu.

V jiných, opakovaných průzkumech vidíme, že zatímco lidé ztrácejí důvěru v oficiální reakci na covid-19, pokles deklarovaného dodržování není tak významný.

Můžeme tedy s opatrností konstatovat, že

- Dezorientační efekt je zmírněn strachem o zdraví a pravděpodobně i společenskými normami.
- Většina popírání nebezpečí covid-19 pramení ze (a) nižšího věku (nižší osobní riziko) a (b) nedůvěry v oficiální zdroje a informační dezorientace. Část důvodů by také mohla spočívat v ekonomických potížích, které lidé zažívají, ale nezdá se, že by to byl tak důležitý důvod.

Z proměnných v dotazníku je ochota dodržovat základní opatření nejvíce korelována s těmito faktory:

STŘEDNÍ KORELACE

- Vnímání nebezpečnosti covid-19
- Důvěra k informacím od vlády
- Množství konspiračních teorií, kterým důvěřují

SLABÁ KORELACE

- Důvěra v média ohledně informování o epidemii
- Věk
- Důvěra v obecné nepolitické konspirace
- Vnímaná ekonomická situace

VELMI SLABÁ

- Vzdělání, zpravodajská gramotnost, důvěra v politické konspirace

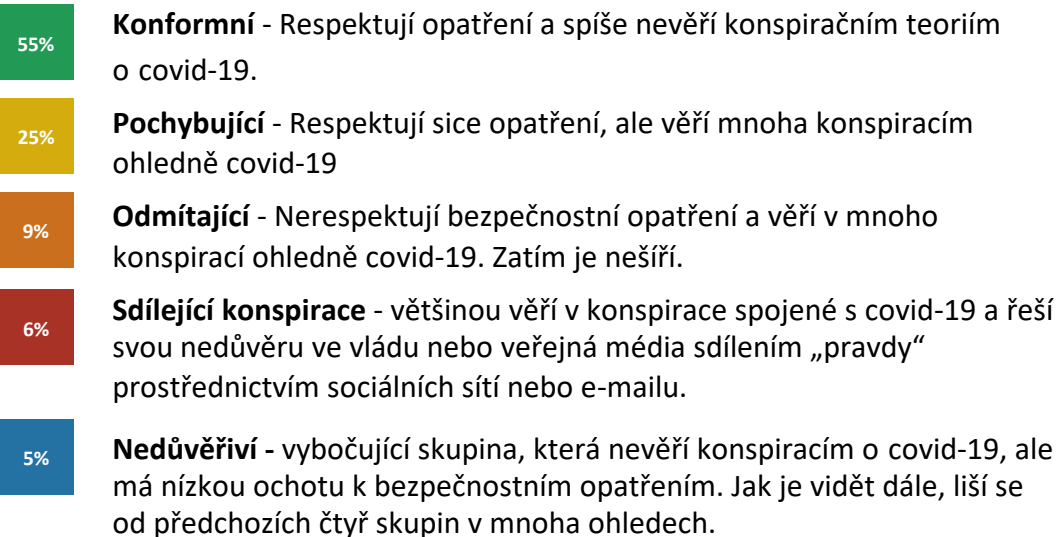
Shrnutí: Ohrožené skupiny

Pokud se na společnost podíváme z hlediska rizik, vidíme, že postoje a deklarované chování se výrazně liší. Vedle 55 % Konformních, kteří jsou většinou odolní vůči konspiracím, existují skupiny s různou mírou rizika.

Skupinu Sdílející covidové konspiračních teorie, kteří aktivně šíří fámy, je těžké oslovit a přesvědčit. Do jisté míry to platí i o Odmítajících, kteří nemají takový vliv a jsou otevřenější informacím.

Skupina, na kterou je třeba se zaměřit, jsou Pochybující (25 %). Věří přinejmenším v několik konspirací o covid-19, ale přesto tvrdí, že dodržují základní bezpečnostní opatření. Jejich motivace a odpovědnost však nevychází z vlastního přesvědčení, a může se snadno změnit.

Specifickou malou skupinu (5 %) tvoří ti, kteří ignorují základní opatření (masky, rozestup), ale jsou kritičtější k fámám a mají vyšší zpravodajskou gramotnost.

Shrnutí: Pochybující skupina

Polovina skupiny Pochybujících stále důvěřuje veřejnoprávním médiím, a je tedy přístupná komunikaci. Jsou pasivnějšími konzumenty médií a sledují televizní zpravodajství více než ostatní skupiny. Dvě třetiny z nich považují lékaře za důvěryhodný zdroj zpráv o covid-19.

Třetina z nich se cítí dezorientovaná v aktuálním zpravodajském světě a je velmi skeptická vůči médiím obecně.

Nemají široké povědomí o iniciativách zaměřených na ověřování faktů, o tom, jak se ověřují fakta na sociálních sítích, nebo o dezinformačních snahách. Většina z nich například neslyšela o ruských trollích farmách.

Mají o něco nižší vzdělání a pocházejí z menších sídel než skupina Konformních. Jejich ekonomický status ani volební preference se však od sebe neliší natolik, aby to vysvětlovalo jejich postoje.

Jakou strategii zvolit?

Měli bychom se zabývat především dvěma dominantními mýty: o nepoctivosti lékařů a o vedlejších účincích očkování.

Proti prvnímu z mýtů lze úspěšně bojovat. Za prvé lékaři jsou obecně stále považováni za relativně důvěryhodné (na rozdíl od vlády), tedy situace není úplně nepřekonatelná. Za druhé fungování léčby, její logika, náklady a odměny lékařů nebyly dostatečně a jednoduše vysvětlovány. Tato linie je nedůležitější, protože může změnit celý postoj k rizikům spojeným s covid-19.

Konspirační teorie spojená s očkováním je důležitá pro budoucnost a není tak extrémní. Skupina Pochybujících má podezření, ale zatím není pevně rozhodnuta o tom, jak očkování vnímat. Negativnímu dopadu tak lze předejít. Mělo by to být prostřednictvím větší transparentnosti a prostřednictvím vysvětlení, jakým způsobem na proces dohlíží lékaři a vláda.

Tato skupina reaguje pozitivněji naproti-narativ, který představují přímá svědectví z nemocnic a nezávislé ověřování faktů. V tomto případě by k vyjasnění chaosu protichůdných faktů pomohly nejvíce výpovědi lékařských odborníků a praktických lékařů.

Shrnutí: Šířitelé konspirací

Počet lidí, kteří šíří alespoň jednu z necovidových konspiračních teorií, je vyšší než skupina, která věří alespoň v několik konspirací spojených s covid-19 a sdílí své názory na internetu.

Tyto dvě skupiny se překrývají méně než ty, které v covidové i ne-covidové konspirace pouze věří, ale nesdílejí je. Obě skupiny však mají mnoho společných znaků.

Skupina šířitelů covidových konspiračních

Tato skupina souhlasí s mnoha testovanými konspiracemi ke covid-19 i s těmi velmi závažnými. Souhlas s testovanými protinarativy se v této skupině pohybuje kolem 30 %, tedy existuje stále určitá šance komunikovat s nimi o faktech o pandemii.

Tato skupina nemá příliš poznatků o nepřátelských dezinformačních snahách ani o zdrojích ověřujících fakta (jako např. Demagog.cz). **Může být proto snadnějším cílem manipulace.**

	Podíl v populaci 18+
Šířitelé obecných konspirací	10 %
Šířitelé konspirací o covid-19	6 %
Spadají do obou skupin	3 %

Ve skupině šířitelů konspirací o covid-19 je vyšší podíl Čechů ve věku 50–60 let s nižším vzděláním a nižší zpravodajskou gramotností.

Ve skupině šířitelů konspirací o covid-19 od jara 2020 do zimy 2021 celkem 51 % ztratilo důvěru v českou vládu v souvislosti s covid-19 a 40 % ztratilo ve stejném období důvěru v česká veřejnoprávní média, což naznačuje, že eroze důvěry byla komplexní.

Šířitelé covidových konspiračních teorií se o svůj názor dělí spontánněji než šířitelé necovidových dezinformací. Jsou více motivováni najít pravdu a pomoci světu než druhá skupina, což naznačuje, že současné události jsou pro ně velmi výjimečné, jejich reakce není vypočítavá a jsou silně motivovány svým přesvědčením.

Generace 60+

Tento výzkum se zaměřuje na lidi, kteří čtou a šíří konspirační teorie online. Proto je omezen pouze na internetovou populaci. To omezuje výsledky pro skupinu 60+, protože přibližně 30–40 % této skupiny ještě internet nepoužívá pravidelně.

V internetové populaci se o občanech starších 60 let dá říci, že jsou ohledně covid-19 výrazně opatrnější a nepropadají víře v konspirační teorie ve větší míře. Přesto je mezi nimi 25 % těch, kteří rizika podceňují a věří ve vícero konspirací.

Internetová populace 60+ má mnohem méně vědomostí o dezinformačních snahách, nezávislém ověřování faktů a právních rizicích šíření nebezpečných dezinformací.

Ohrožená skupina

(Pochybující a Odmítající ve skupině 60+)

- Méně důvěřují veřejnoprávním médiím a dalším hlavním zpravodajským serverům. Celých 55 % nedůvěřuje žádnému z nich.
- Jsou silně přesvědčeni, že lidé nemohou ovlivnit politiku.
- Dále, 20–40 % z nich dostává e-mailem nebo čte na sociálních sítích „obsah, který hlavní média potlačují“ alespoň jednou týdně.
- (u Konformních je to 9 %).
- Důvěra v informace od lékařů a sester je mnohem nižší než u ostatních skupin, přesto jim 50 % nějakým způsobem důvěřuje.
- Mezi skupinami, které buď ignorují preventivní opatření, nebo šíří konspirační teorie, je dramaticky vyšší podpora anti-systémové strany SPD a mnohem nižší podpora vládních stran.

Co ze zjištění vyplývá?

Nedůvěra a dezorientace ohledně covid-19 jsou alarmující a mohou dlouhodobě ovlivnit důvěru v média a instituce. Měly by být řešeny nejen kvůli dopadu na pandemii covid-19, ale také kvůli tomu, jaký dopad mají na obecnou odolnost vůči dezinformacím.

Rizikovými skupinami, které mohou mít negativní dopad na pandemii, jsou především skupiny Pochybující a Odmítající. Na ně je třeba se zaměřit pomocí sdělení, která jsou šitá na míru a která využívají na státu nezávislé mluvčí, jako jsou lékaři nebo nezávislí ověřovatelé faktů, a to jak prostřednictvím veřejnoprávních médií, tak prostřednictvím soukromých televizí nebo bulváru.

Zprávy by se měly zaměřit na svědectví z nemocnic, ale ne na pouhé útržky, nýbrž na celistvé vysvětlení toho, jak nemocniční péče na covid odděleních funguje, jakou má logiku, a na předběžné vyvrácení falešných zpráv o očkování.

Základní informace o „fungování“ pandemie se snadno ztratí pod nánosy mediálních zpráv a je třeba je atraktivním způsobem opakovat.

Rizikovou skupinou, která zvyšuje vliv dezinformací, jsou Šířitelé covidových konspiračních teorií. Jsou méně zkušení a spontánnější než Šířitelé necovidových konspirací. Jsou více motivováni k tomu, aby získali uznání za „svou pravdu“. To znamená, že zprávy pro tuto skupinu by měly být opatrné a skeptické, sebekritické nebo kritické vůči vládě, aby si tím získaly jejich důvěru, protože tato skupina vládní komunikaci nedůvěřuje.

Do komunikačního úsilí je třeba zapojit i nestátní subjekty, protože pověst vlády už byla značně poškozena. K tomu je však zapotřebí, aby tyto subjekty dostaly podporu ze strany vlády (nebo aby je vládní zdroje respektovaly), jinak by se jejich hlas mohl snadno utopit v množství ostatních sdělení.

Praktické kroky

Výzkum a praxe doporučují čtyři hlavní oblasti protipatření: rychlé vyvracení fám, mediální vzdělávání a osvětu, propagaci protinarativů a tzv. „dezinformační očkování“ neboli „preventivní vyvracení“ fám. Které kroky může náš průzkum v těchto oblastech podpořit?

Rychlé vyvracení

Je skutečně potřebné, ale účinek bude jen omezený. Konspirační teorie jsou totiž již velmi rozšířené a jejich vyvracení pouze omezí jejich účinek na skupiny, které se ještě „nerozhodly“.

Preventivní vyvracení

Totéž můžeme říci o preventivním vyvracení nebo očkování. Ty jsou podle výzkumů velmi účinné, ale s největší pravděpodobností pouze zabrání, aby se ze skupiny Pochybujících nestali lidé odmítající opatření či rizika covid-19. Mohou však zabránit propadání dezinformacím, které teprve přijdou.

Vzdělávání ohledně médií a dezinformací

Lze konstatovat, že povědomí o dezinformačních nástrojích a tricích a o jejich důsledcích je nízké a stejně je nízká i zpravodajská gramotnost. Vzdělávání ohledně těchto nástrojů může mít preventivní účinek, avšak zvyšování zpravodajské gramotnosti je velmi dlouhý proces bez okamžitého efektu. Jako efektivnější se jeví budování vztahové (afektivní) důvěry k seriózním médiím, protože většina ohrožených skupin

potřebuje v této nové situaci orientační body, kterých se chytit. Občané podporují, aby se kladl větší důraz na vyvracení dezinformací v médiích a na sociálních sítích.

Protinarativy

Stále je pro ně prostor. Veřejnost stále velmi důvěřuje lékařům a spíše se „ztrácí“ v informačním proudu, než by se zcela stavěla proti faktům ohledně covid-19.

Kromě předchozího je dobré klást také důraz na tyto faktory:

Nestátní aktéři

Vzhledem k tomu, že důvěra ve vládní informace je velmi nízká, měla by vláda podporovat nezávislé snahy (jako například ověřování faktů nevládními organizacemi a médii), vysvětlující zpravodajství v médiích a komunikaci lékařů, iniciativy mediků, vědců apod.

Komunitní aktivity

Nejméně třetina těch, kdo šíří konspirační teorie, to dělá mimo jiné kvůli sociální interakci a pocitu sounáležitosti. Členské organizace pro seniory, mládež, amatérský sport atd. se mohou zapojit do vzdělávání svých členů a pomoci jim diskutovat o jejich starostech a pochybnostech. Klíčové je, aby disponovali zkušenými facilitátory nebo mluvčími.

Metodika průzkumu

Některé snímky jsou označeny
těmito symboly, které udávají, jaké
části populace se grafy a interpretace
týkají.

18–35

18+

Sběr dat: online dotazník (CAWI).

Práce v terénu: 20. ledna – 4. února 2021

Celkový vzorek: 4 537 občanů ČR ve věku 18 a více let se třemi dílčími vzorky:

- **Reprezentativní jádro:** 1 531 českých občanů starších 18 let
- **Boost 1:** 2 506 českých občanů ve věku 18 až 35 let
- **Boost 2:** 500 českých občanů ve věku 60 a více let

Dvojí posílení vzorku respondentů bylo provedeno za účelem zvýšení přesnosti naší analýzy specifických podskupin populace.

Metody výběru vzorku: kvóty pro pohlaví, věk, dosažené vzdělání a velikost obce a regionu.

Zájmové skupiny: Hlavní analýza tohoto průzkumu porovnává celkovou českou populaci starší 18 let a populaci českých občanů ve věku 18 až 35 let (tzv. „mladí Češi“).

Vážení dat: Mladí Češi (3 065) a starší 60 let jsou analyzováni tak, jak byla data shromážděna, bez použití vah.

Celkové internetové populace bylo dosaženo použitím vah na celý vzorek o počtu 4 537 občanů. Tím se snížily především posilující efekty, a vážený vzorek tak reprezentuje 1 465 respondentů a disponuje informační a efektivní statistickou silou 2 447 osob.

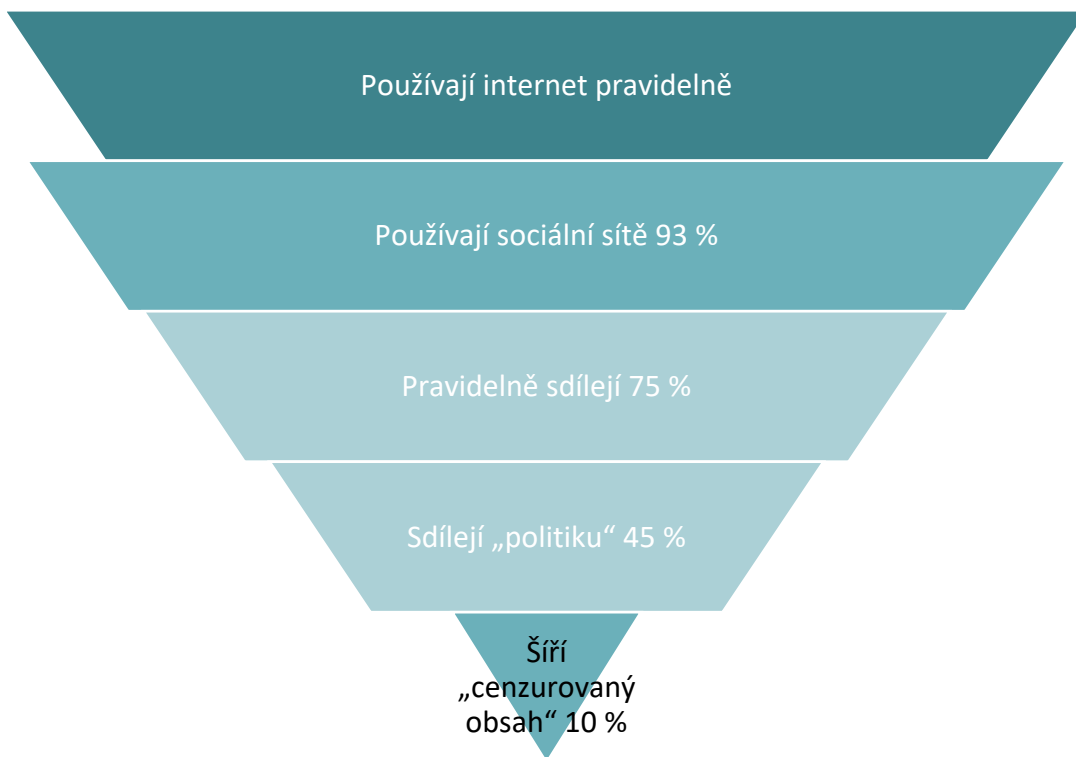

Současná situace

Konspirace netýkající se covid-19

Obecně o sdílení názorů online

Obsah týkající se politiky a aktuálního dění sdílí na sociálních sítích méně než polovina internetové populace.

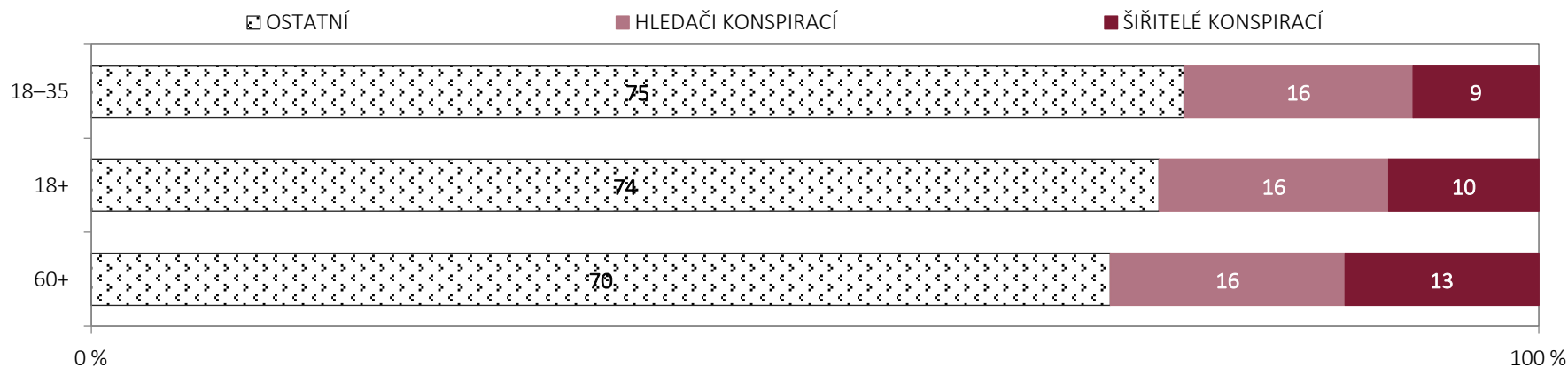
Skupiny podle chování na internetu. % z celé online populace

Používají internet zároveň nepoužívají běžně sociální sítě	7,5
Používají sociální sítě, ale běžně nesdílejí obsah	17,1
Běžně sdílejí obsah, ale nepolitický a ne dezinformační	30,2
Běžně sdílejí politický obsah, ale ne dezinformační	34,8

26 % Čechů vyhledává „cenzurovaný“ obsah

- 81 % Čechů souhlasí s tím, že mainstreamová média, včetně veřejnoprávních, záměrně zamlčují nebo zkreslují zprávy (36 % rozhodně souhlasí)
- Ale jen část z nich (26 % z celkového počtu) vyhledává alternativní zdroje
- Dalších 10 % Čechů tento typ obsahu pravidelně sdílí dál (prostřednictvím sociálních sítí a/nebo e-mailu). Toto číslo se blíží tomu, co jsme naměřili v únoru 2020

Podíl šířitelů a hledačů konspirací mezi mladými Čechy, širokou veřejností a staršími Čechy

Šířitelé obecných konspirací:

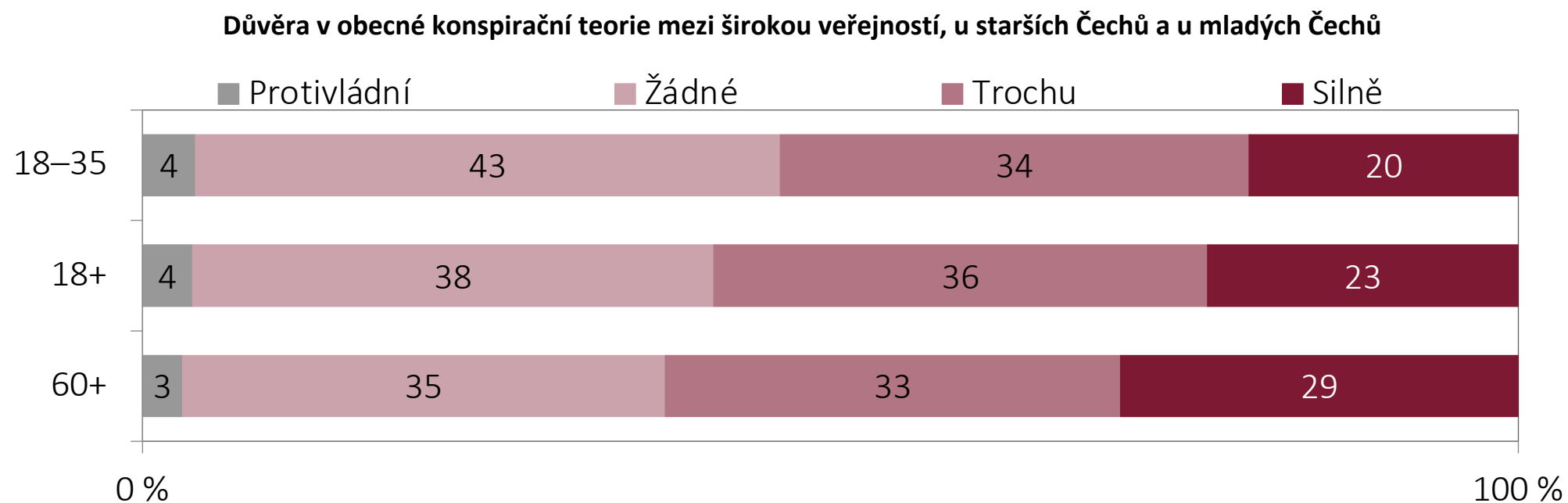
- Domnívají se, že velká média *potlačují* důležité informace
- Uchylují se ke *zdrojům informací mimo mainstream*
- *Přijímají* konspirační obsah alespoň jednou týdně
- *Sdílejí* konspirační obsah alespoň jednou měsíčně

Hledači obecných konspirací:

- Domnívají se, že velká média *potlačují* důležité informace.
- Uchylují se ke *zdrojům informací mimo mainstream*
- *Přijímají* konspirační obsah alespoň jednou týdně
- *Nesdílejí* konspirační obsah často

Více než polovina české populace věří některým obecně rozšířeným konspiračním teoriím

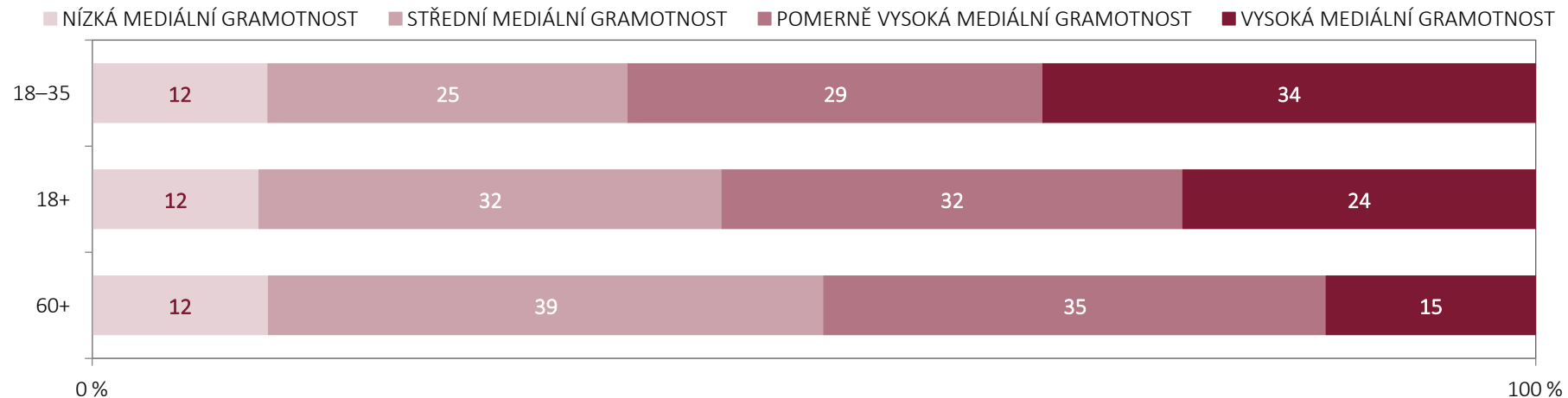
- Více než pětina z nich věří v několik takových konspirací
- Velmi málo Čechů (4 %) věří pouze v konspirace ohledně české vlády a prezidenta – tedy v konspirace, které nepatří k protizápadním dezinformačním narativům

Čtvrtina Čechů dokáže s jistotou říci, který zpravodajský článek je důvěryhodnější

- Zopakovali jsme zkrácenou verzi testu zpravodajské gramotnosti, který jsme použili v našem předchozím výzkumu. Je založen na hodnocení dvou úryvků článků. Jeden připomíná typickou zprávu z veřejnoprávního média, druhý využívá prvky bulvárních či konspiračních médií (emotivní jazyk, žádné zdroje, neposkytnutí prostoru oběma stranám apod.)
- Přibližně 24 % populace dokáže vybrat článek, který lépe dodržuje základní novinářské standardy. To je přibližně stejné číslo jako v předchozích průzkumech mediální gramotnosti.

Mediální gramotnost mezi širokou veřejností, u starších Čechů a u mladých Čechů

Důvěra v konspirace o covid-19, je spojena s důvěrou v obecné dezinformace, ale ne zcela

- Pandemie mění situaci, pokud jde o důvěru médiím a přesvědčení o konspiračních teoriích. Například více lidí zpochybňuje zprávy médií.
- Podle údajů je větší pravděpodobnost, že člověk, který věří v závažné konspirace ohledně covid-19, tak bude věřit i těm obecným.
- **8 % věří pouze v konspirace spojené s covid-19 (v několik) a tak hrozí, že tito lidé uvěří i obecnějším dezinformacím.**
- 26 % věří alespoň jedné obecné konspirační teorii a jen minimálně v konspirace ohledně covid-19.

Přesvědčení o obecných konspiracích podle důvěry v covid-19 konspirace

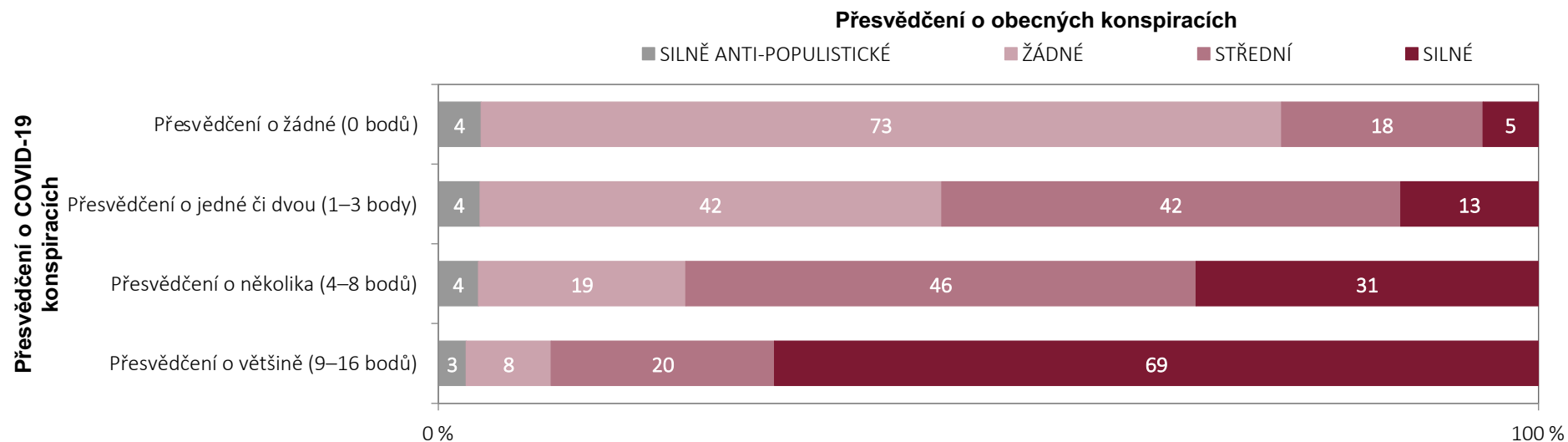
Obecné konspirace

	Ne	Ano
	Téměř ne	Pouze ne-covidové
Covid-19 konspirace	Téměř ne	26
	Pouze covid-19	Obojí
Min. několik	8	32

Nejvíce „extrémní“ skupiny se překrývají více

- 89 % těch, kdo jsou přesvědčení o většině konspirací kolem covid-19, věří také alespoň jedné z obecných konspiračních teorií.

Přesvědčení ohledně obecných konspirací na základě přesvědčení o konspiracích kolem covid-19

Současná situace

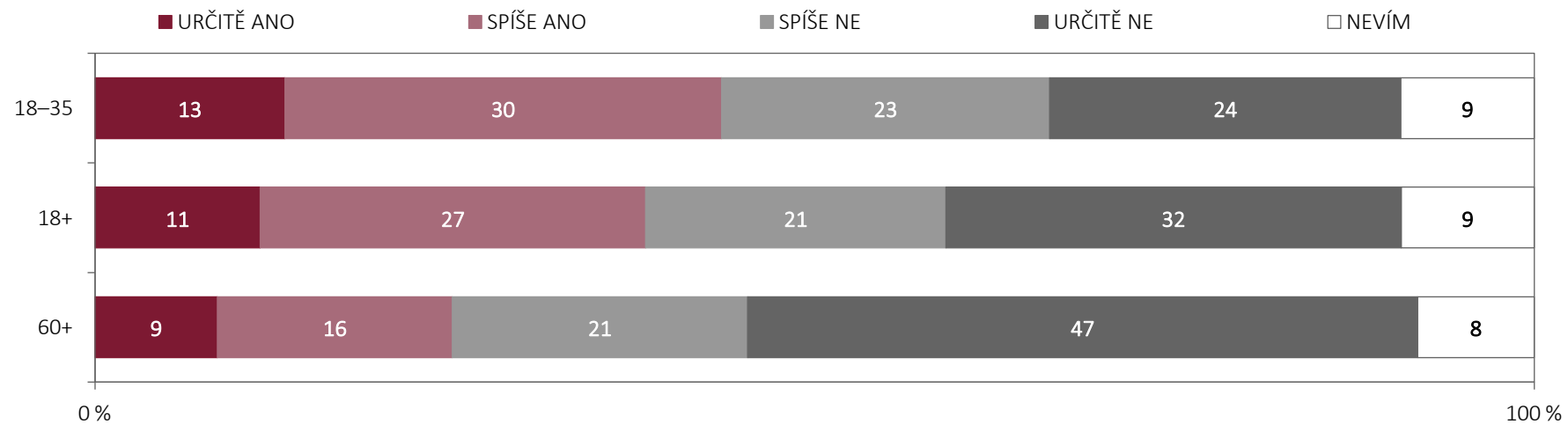
Konspirační teorie související s covid-19

38 % Čechů pravděpodobně podceňuje závažnost covid-19

- Starší Češi mnohem méně podceňují závažnost covid-19 – pouze čtvrtina z nich se domnívá, že je nemoc srovnatelná s chřipkou
- Naopak 43 % Čechů ve věku 18–35 let se domnívá, že covid-19 je svou závažností srovnatelný s chřipkou

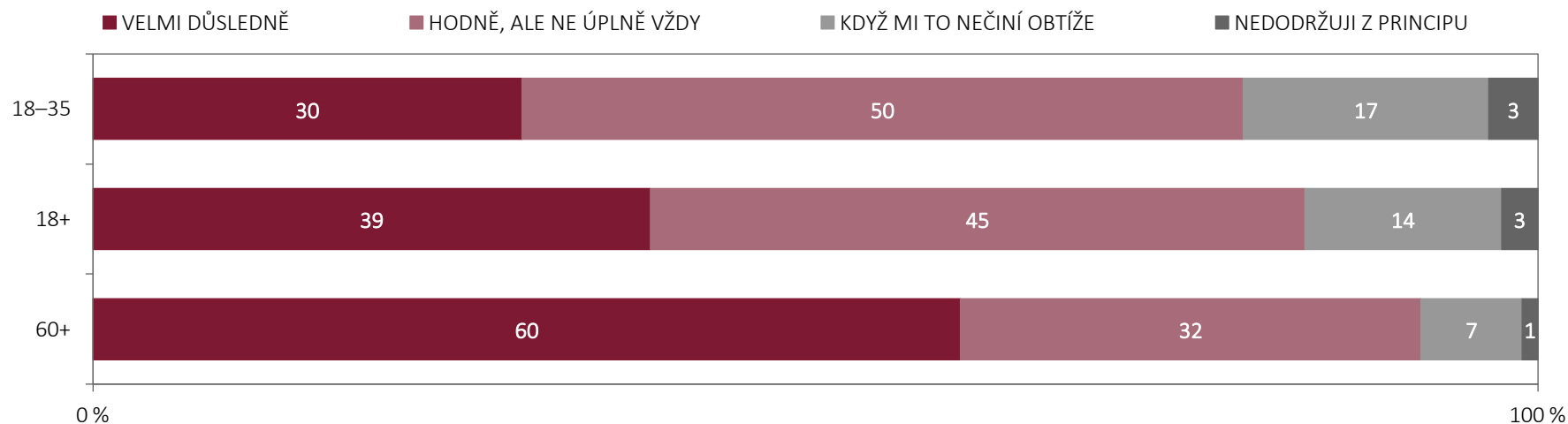
„Někteří lidé říkají, že covid-19 je svou závažností podobný chřipce. Souhlasíte s tímto názorem?“

Češi většinou projevují ochotu dodržovat základní opatření ohledně covid-19

- Necelých 14 % Čechů se jimi řídí selektivně a pouze 3 % je zásadně odmítají
- Počet těch, kteří „protestují“ proti rouškám apod., je tedy překvapivě nízký
- Lidé se samozřejmě prezentují vzorněji, než je jejich reálné chování, lze tedy odhadnout, že asi 40 % se skutečně chová zodpovědně, zatímco dalších 45 % se chová zodpovědně do jisté míry

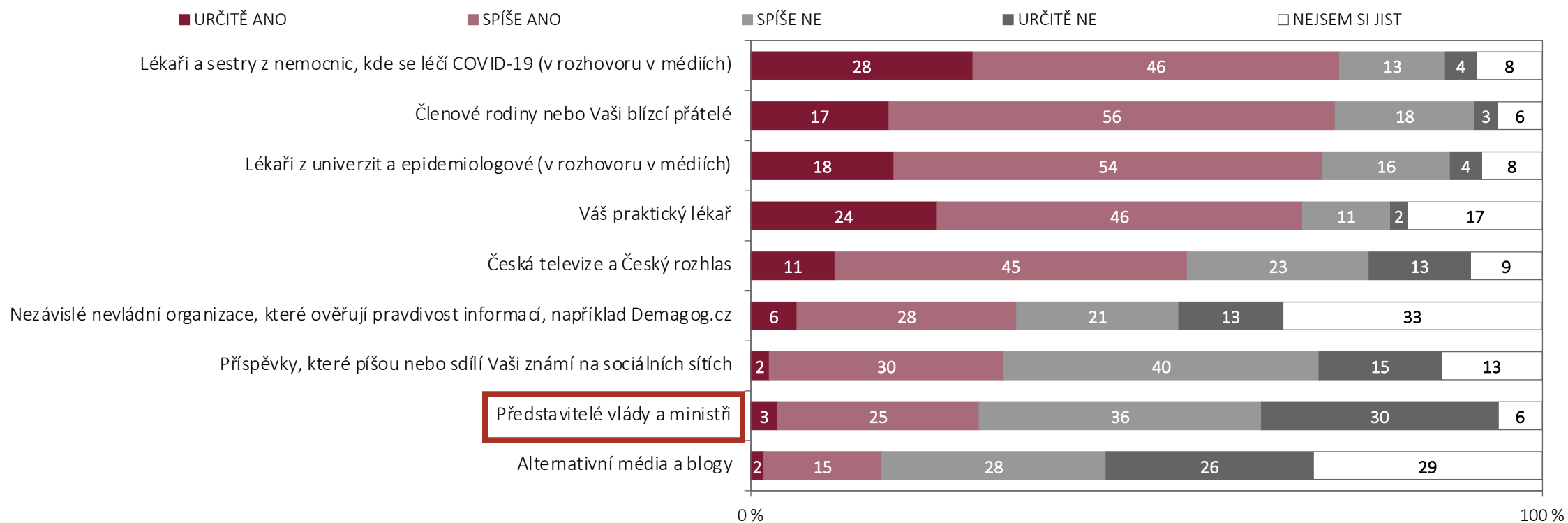
„Dodržujete opatření ohledně covid-19, jako je nošení roušek a společenský odstup?“

Důvěra ve vládní informace ohledně covid-19 je velmi nízká; nejvíce lidé důvěřují lékařům a rodinným příslušníkům

- Pouze 17 % Čechů nevěří informacím lékařů a epidemiologů
- Generace nad 60 let důvěřuje výrazně více vládě, než ostatní skupiny (viz dále)

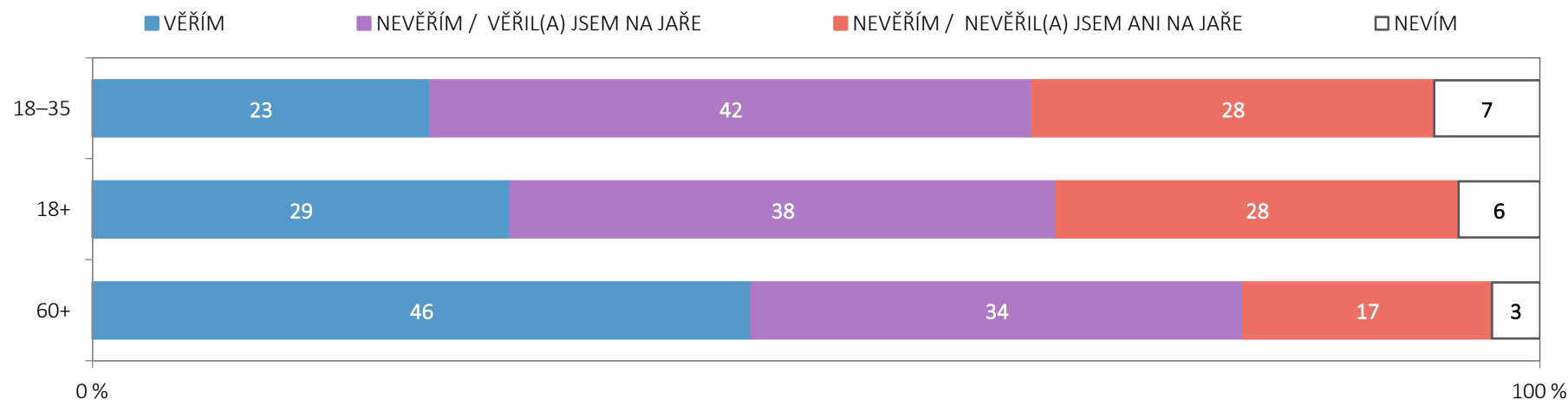
„Důvěřujete těmto zdrojům, pokud jde o pandemii koronaviru a závažnost covid-19?“

Důvěra ve vládní informace o covid-19 se během jediného roku výrazně snížila

- V současné době důvěřuje vládním informacím souvisejícím s covid-19 méně než třetina Čechů
- Plných 38 % Čechů ztratilo podle svého prohlášení mezi jarem 2020 a zimou 2021 v otázkách týkajících se covid-19 důvěru ve vládu
- Tuto otázku je třeba interpretovat s tím omezením, že může podléhat retrospektivnímu zkreslení. Míra důvěry v informace poskytované vládou však odpovídá vzorcům pozorovaným v jiných průzkumech (např. na jaře 2019 důvěřovalo reakci vlády na pandemii 80 % populace a v zimě 2021 tento podíl podle údajů STEM klesl na 25 %)
- Starší Češi ve věku 60+ důvěřují české vládě dvakrát více než mladí Češi

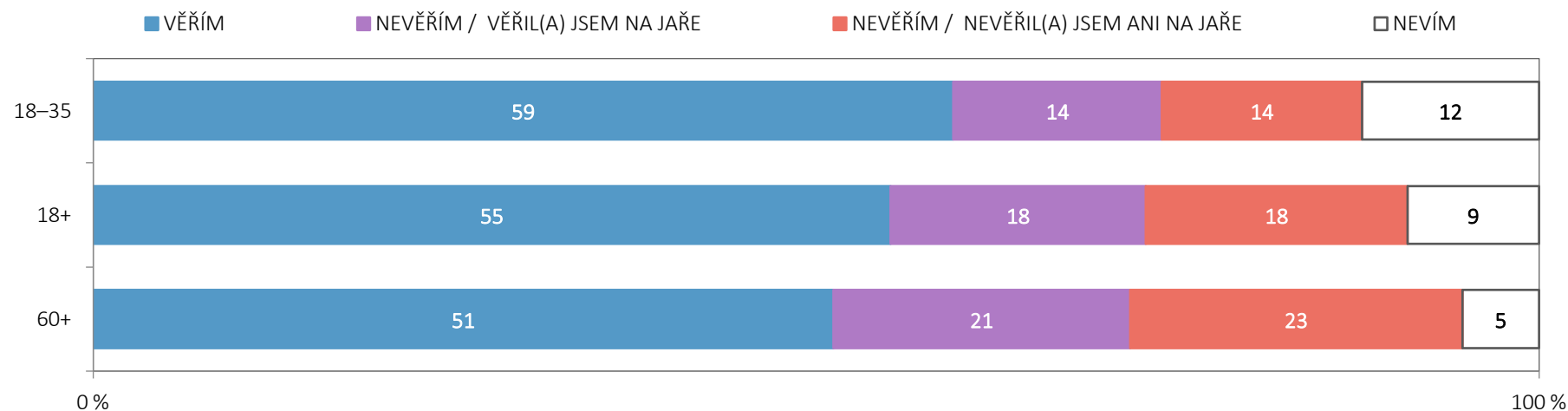
Důvěra ve vládu v souvislosti s informacemi o covid-19 u široké veřejnosti a mladých Čechů

Zpravodajství českých veřejnoprávních médií o covid-19 se stále těší nadpoloviční důvěře

- 55 % Čechů důvěřuje českým veřejnoprávním médiím informace o covid-19, na jaře to bylo zhruba o 18 % více.
- Kontext: Česká veřejnoprávní média bývala v jiných průzkumech pravidelně označována občany za nejdůvěryhodnější. V opakovaných průzkumech dosahovala před pandemií důvěry až u zhruba 80 % respondentů.

Důvěra ve veřejnoprávní média v souvislosti se zpravodajstvím o covid-19 u široké veřejnosti a mladých Čechů

Index důvěry ve fámy a konspirace o covid-19

- Toto není úplný seznam všech konspiračních teorií a nebezpečných mýtů týkajících se covid-19, které kolují v České republice.
- Pro zjednodušení je nadále nazýváme konspiracemi, přestože některé případy jsou hraniční. Proto pracujeme se souhrnnými indexy, nikoliv s jednotlivými výroky.
- Spíše jsou zde reprezentanti celého spektra nejčastějších konspirací o covid-19, které zahrnuje mírně (hraniční případy), středně a velmi závažné konspirace.
- Rozdělení je pouze orientační a arbitrární a bylo provedeno výzkumníky podle toho, (a) jak souvisí s každodenním rozhodováním a může být pro něj rizikové a (b) do jaké míry může být vnímáno jen jako přehnané vyjádření pouhého politického názoru.
- Vzhledem k tomu, že číslo 3 je součástí opačného narativu než ostatní, nebylo do shrnujícího indexu zahrnuto.

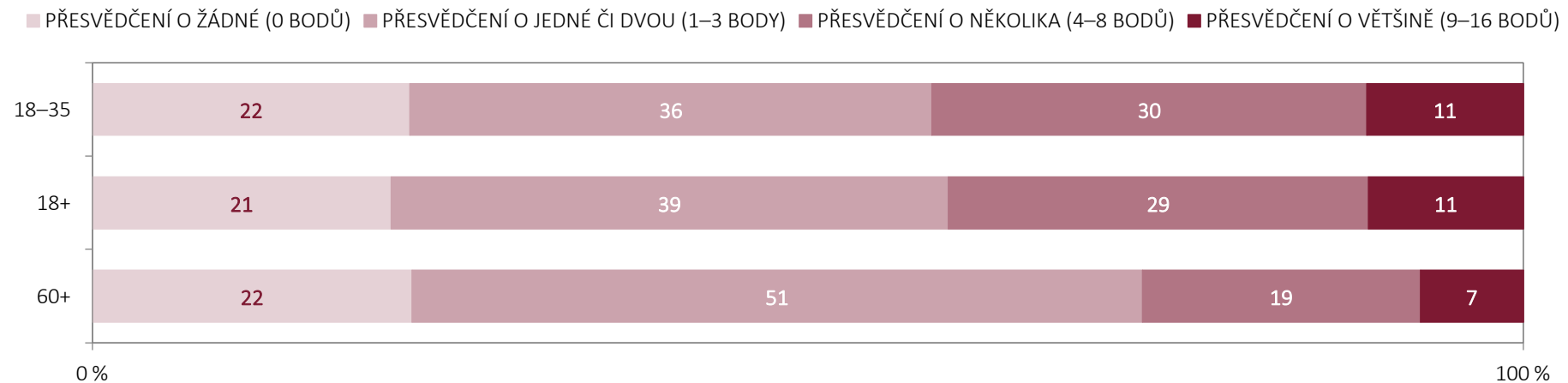
- 1) *Koronavirus, který způsobuje covid-19, byl nejspíš úmyslně vyroben v laboratoři.*
- 2) *Migrace a uprchlíci mají nemalý podíl na rozšíření hrozby covid-19.*
- 3) *Česká vláda tajně manipuluje se statistikami, aby to vypadalo, že na covid-19 zemřelo méně lidí než ve skutečnosti.*
- 4) *Česká vláda přehání rizika covid-19, aby mohla upevnit kontrolu a moc nad českými občany.*
- 5) *Nemocnice a lékaři záměrně zveličují úmrtí a následky covid-19. Určují covid-19 jako důvod smrti, aby získali více peněz.*
- 6) *Vláda tají negativní účinky vakcinace proti covid-19.*
- 7) *Epidemie covid-19 je jen hysterie vyvolaná proto, aby světové vlády nebo firmy mohly s lidmi lépe manipulovat.*
- 8) *Rizikem vakcíny proti covid-19 je to, že může pozměnit lidskou DNA.*
- 9) *Vakcinace proti covid-19 ve skutečnosti slouží k ovládnutí populace skrze čipy.*

Typ informace	
	Mírně závažné konspirace
	Středně závažné konspirace
	Velmi závažné konspirace

Konspirační teorie o covid-19 jsou mezi Čechy široce přijímány

- Dvě pětiny mladých Čechů (40 %) věří nejméně ve dvě fámy či konspirace o covid-19
- Každý desátý Čech (11 %) věří většině konspiračních výroků o covid-19.

Podíl šířitelů a hledačů konspirací souvisejících s covid-19 mezi veřejností a mladými Čechy

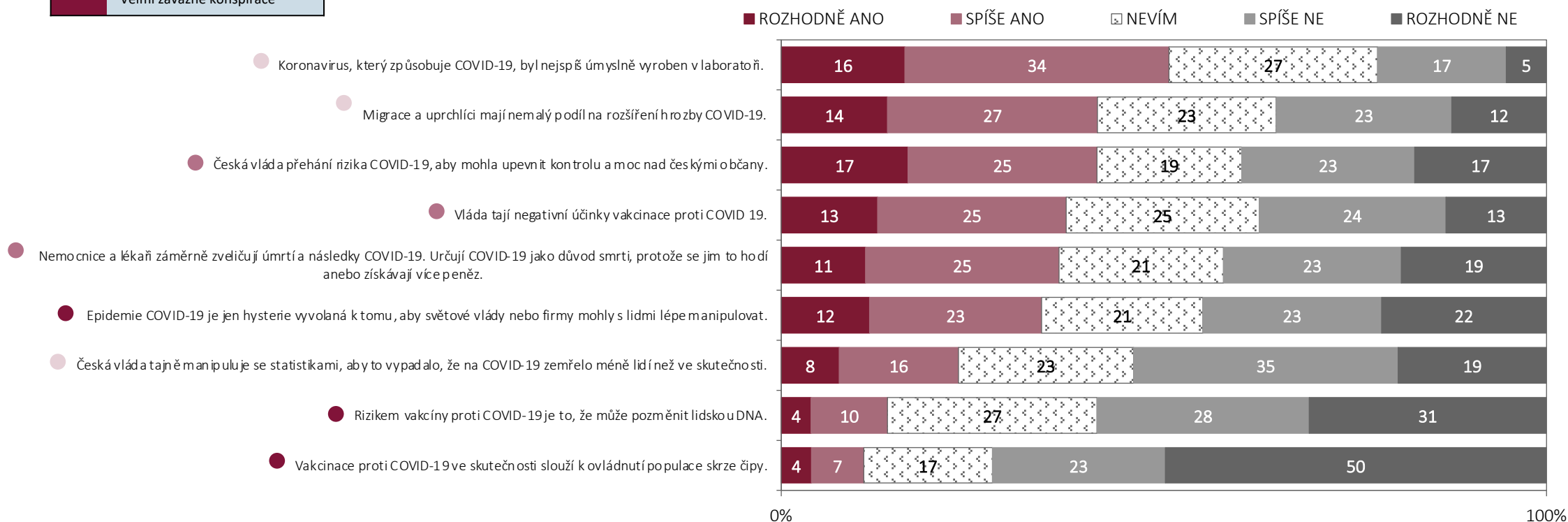
Konstrukce indexu:

- Pokud respondenti rozhodně souhlasili s jedním z 9 konspiračních výroků o covid-19, získali 2 body
- Pokud s tvrzením spíše souhlasili, získali 1 bod
- Body byly následně u každého respondenta sečteny a výsledné číslo se pohybovalo od 0 (nevěří v žádné covid-19 spiknutí) do 18 (silně věří všem 8 konspiračním teoriím) a bylo rozděleno do čtyř logických podkategorií uvedených výše

Umělý původ viru, role migrantů, účelové zveličování rizik a popírání vedlejších účinků vakcíny jsou nejrozšířenější fámy

Typ informace	
	Mírně závažné konspirace
	Středně závažné konspirace
	Velmi závažné konspirace

„Řekl(a) byste, že tato informace je pravdivá?“

Hlubková analýza:
Konspirační teorie o covid-19 a rizikové
skupiny

Typologie veřejnosti dle přístupu ke covid-19

České občany lze rozdělit podle toho, nakolik věří konspiračním teoriím o covid-19 nebo je dokonce dále šíří a nakolik dodržují základní pokyny (masky, rozestupy apod.). Tím získáme pět společenských skupin seřazených podle rizikovosti jejich přesvědčení a chování.

Zastoupení těchto skupin se ve skupině 60+ výrazně liší.

Tabulka ukazuje složení těchto pěti skupin:

55%

Konformní – Respektují opatření a spíše nevěří konspiračním teoriím o covid-19.

25%

Pochybující – respektují sice opatření, ale věří mnoha konspiracím ohledně covid-19

9%

Odmítající – Nerespektují bezpečnostní opatření a věří v mnoho konspirací ohledně covid-19. Zatím je nešíří.

6%

Sdílející konspirace – většinou věří v konspirace spojené s covid-19 a řeší svou nedůvěru ve vládu nebo veřejná média sdílením „pravdy“ prostřednictvím sociálních sítí nebo e-mailu.

5%

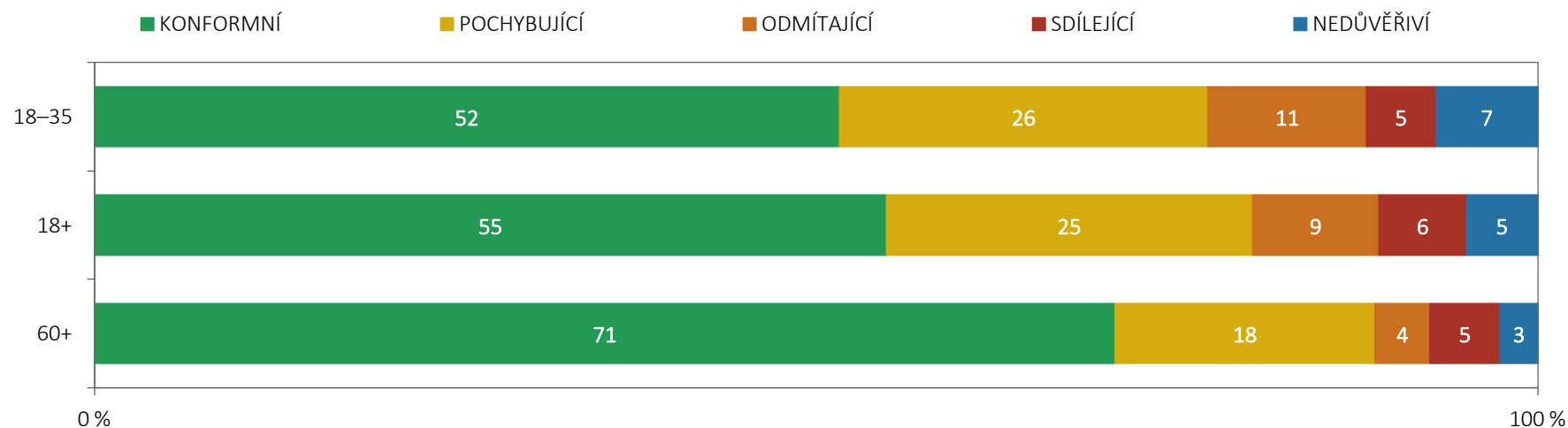
Nedůvěřiví – vybočující skupina, která kombinuje nevíru v konspirace spojené s covid-19 a neúctu k bezpečnostním opatřením. Jak je vidět dále, liší se od předchozích čtyř skupin v mnoha ohledech.

Obecná online populace (uvedeno v procentech)		Dodržujete opatření ohledně covid-19, jako je nošení roušek a společenský odstup?			
		Velmi důsledně	Hodně, ale ne úplně vždy	Když mi to nečiní obtíže	Nedodržují z principu
Míra přesvědčení v covid-19 konspirace	Přesvědčení o žádné (0 bodů)	9	10	1	0
	Přesvědčení o jedné či dvou (1–3 body)	17	18	4	0
	Přesvědčení o několika (4–8 bodů)	8	11	5	1
	Přesvědčení o většině (9–16 bodů)				
	Přesvědčení o několika (4–8 bodů)	1	2	1	0
	Přesvědčení o většině (9–16 bodů)				
		0	1	1	0

15 % populace je pod silným vlivem konspiračních teorií týkajících se covidu, dalších 25 % podléhá významnému riziku

- Češi ve věku 60+ častěji dodržují oficiální pokyny a nevěří konspiračním teoriím o covid-19 (Konformní skupina)
- Čtvrtina Čechů věří konspiračním teoriím o covid-19, ale stále dodržuje pokyny k chování

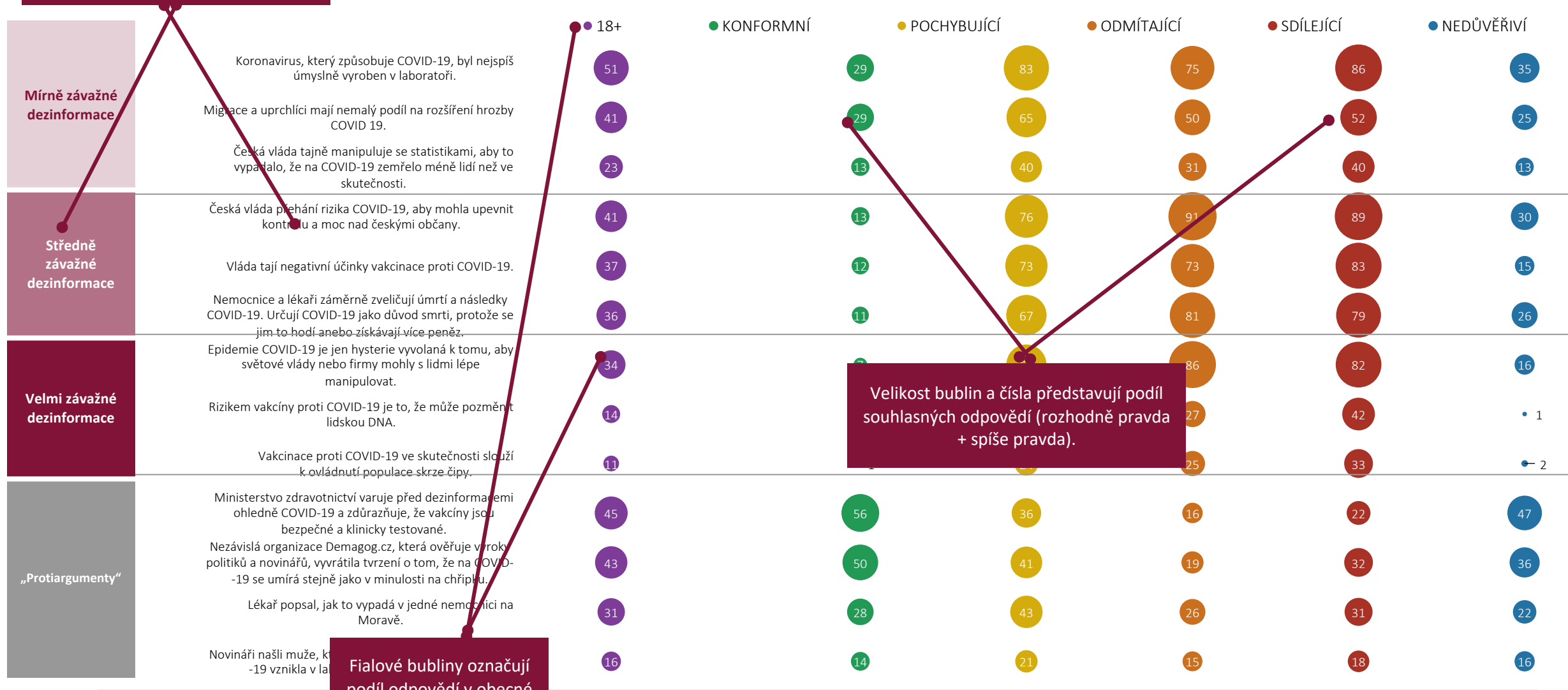
Typologie šířitelů konspiračních teorií o covid-19 na základě chování široké veřejnosti a mladých Čechů

Jak číst následující grafy:

Testování konspiračních teorií a protiargumentů o covid-19. Seskupeno podle závažnosti.

„Řekl(a) byste, že tato informace je pravdivá?“ (% odpovědí rozhodně pravdivá + spíše pravdivá)

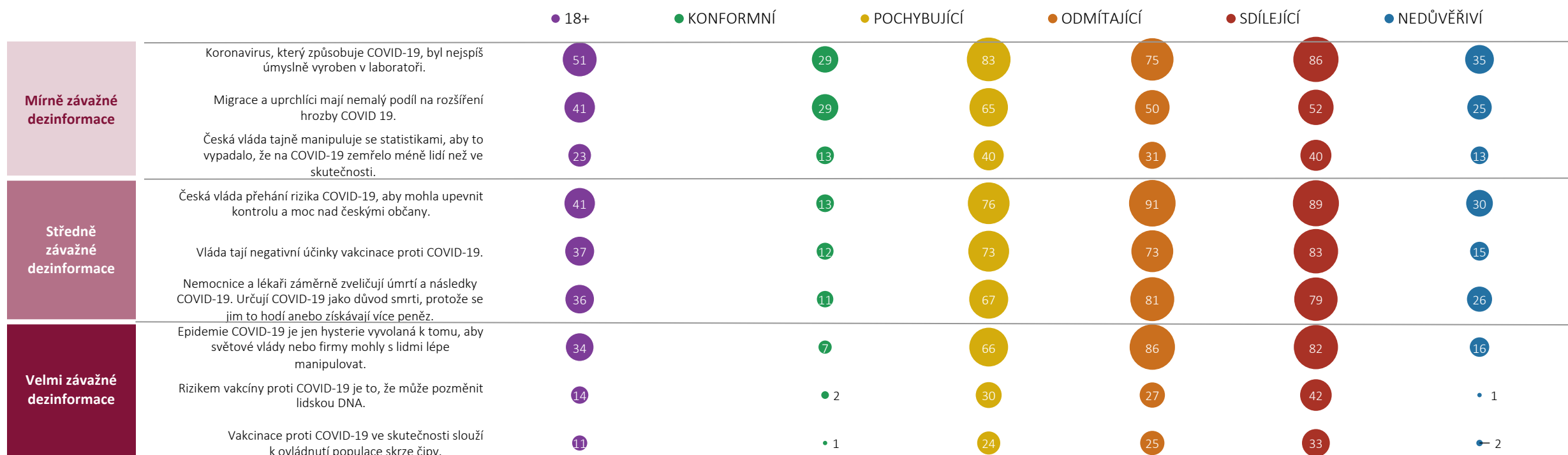
Velikost bublin a čísla představují podíl souhlasných odpovědí (rozhodně pravda + spíše pravda).

Fialové bubliny označují podíl odpovědí v obecné populaci, ostatní sloupce ukazují podíly v daných podskupinách.

Skupina Pochybujících věří mnoha konspiračním teoriím

Jejich odpovědné chování není výsledkem vnitřního přesvědčení, ale spíše dodržování společenských norem. Část Nedůvěřivých, kteří ignorují bezpečnostní opatření (modrá skupina), se domnívá, že vláda jedná nečestně.

„Řekl(a) byste, že tato informace je pravdivá?“ (% odpovědí rozhodně pravdivá + spíše pravdivá)

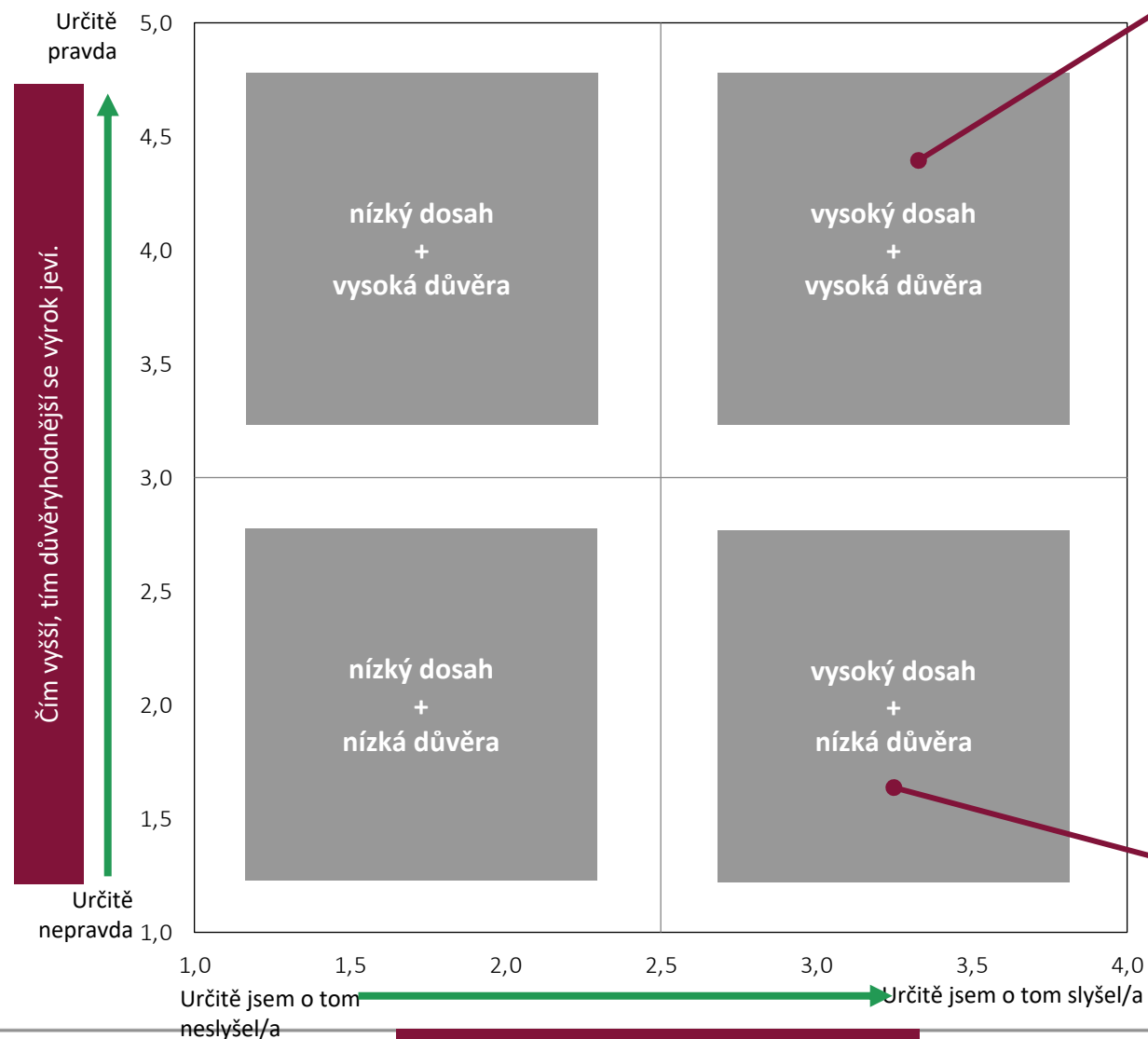

Jak číst následující grafy:

Položky v pravém horním sektoru jsou dobře známé a vzbuzují nadprůměrnou důvěru.

U všech konspiračních výroků a protiargumentací souvisejících s covid-19 respondenti hodnotili, zda je slyšeli (osa x) a zda jsou pravdivé (osa y).

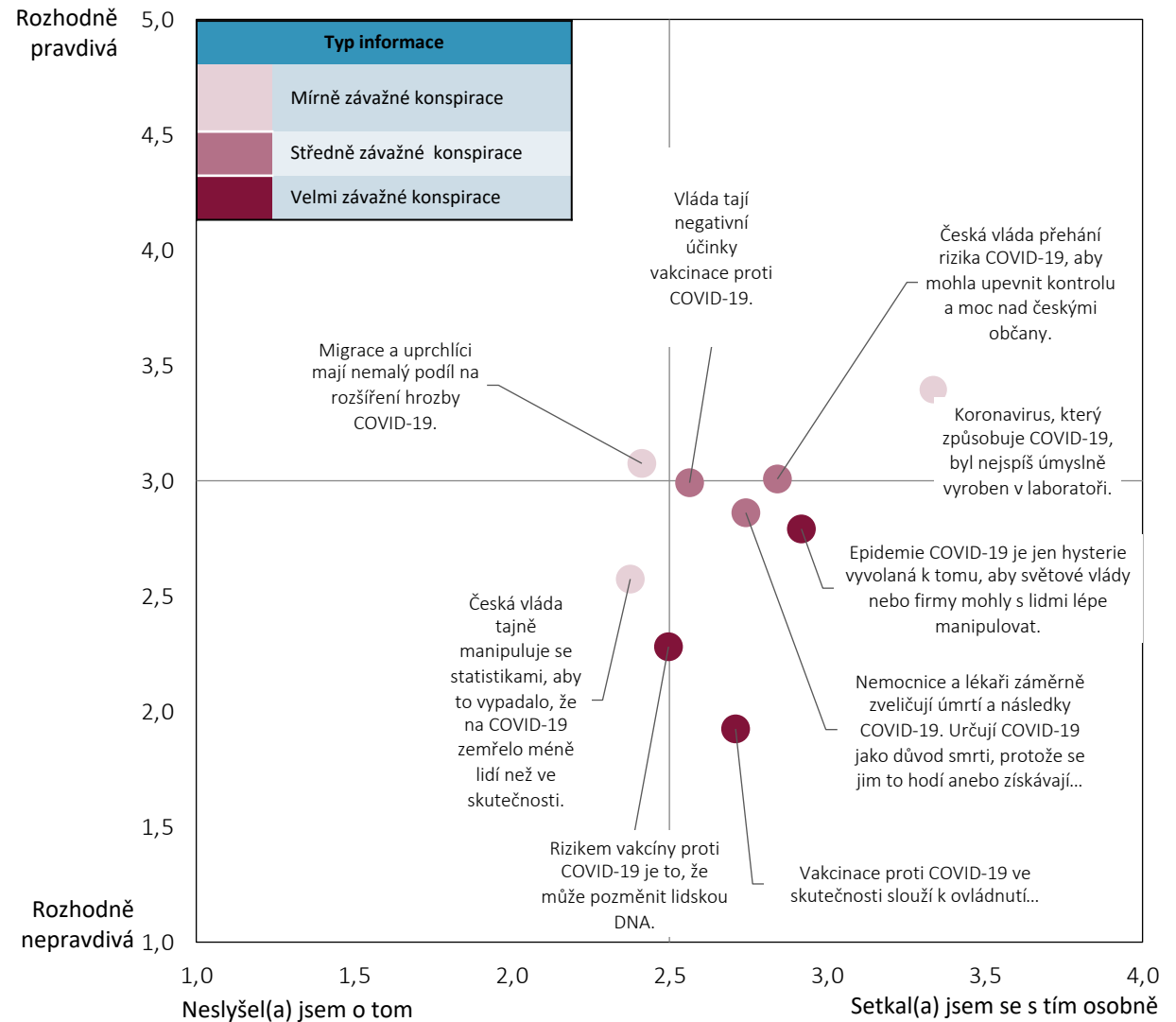
Každý výrok je pak zobrazen jako bod odrážející jeho průměrné rozšíření v populaci [souřadnice x] a jeho průměrnou důvěryhodnost [souřadnice y].

Položky v pravém dolním sektoru jsou dobře známé, ale nejsou považovány za důvěryhodné.

Na jaká sdělení se zaměřit?

- Většina testovaných konspiračních teorií a fám je již velmi rozšířena a slyšelo je mnoho lidí, takže je jen malé riziko, že by se jejich vyvracením situace zhoršila.
- Konspirační teorie o cenzurovaných negativních účincích očkování není zatím tak široce rozšířená, a proto by se na ni mělo urychleně zacílit preventivním vyvracením, než zapustí silnější kořeny – to znamená, že strategická komunikace by měla zdůrazňovat transparentnost sledování vedlejších účinků očkování a přísinnost klinických studií.
- Závažné konspirační výroky o covid-19 (tmavě červené tečky) jsou považovány spíše za nepravdivé, ale i tak mají jistý dopad, protože mnoho Čechů o nich slyšelo, i když je nepovažují za pravdivé.
- Znepokojivé je, že závažné konspirační teorie jsou také s největší pravděpodobností těmi, kteří je považují za pravdivé, často dále sdíleny.
- Detailní rozhodnutí, na co se zaměřit, by mělo vycházet z komunikačního cíle – například zda jde o skupinu Pochybujičích, nebo skupiny jiné.

Kdo konspiracím věří?

Důvěra ve fámy a konspirace je více spojena s obecnou důvěrou v média, v vládní informace a se zpravodajskou gramotností, než například se vzděláním, subjektivním hodnocením ekonomické situace nebo věkem a velikostí obce.

Důvěra v konspirace je nejvíce spojena s:

SILNÁ KORELACE

- Obecná důvěra v média, především ve veřejnoprávní

STŘEDNÍ KORELACE

- Důvěra ve vládu
- Důvěra obecným konspiracím
- Zpravodajská gramotnost
- Politické preference

SLABÁ KORELACE

- Vzdělání
- Ekonomická situace

NÍZKÁ KORELACE

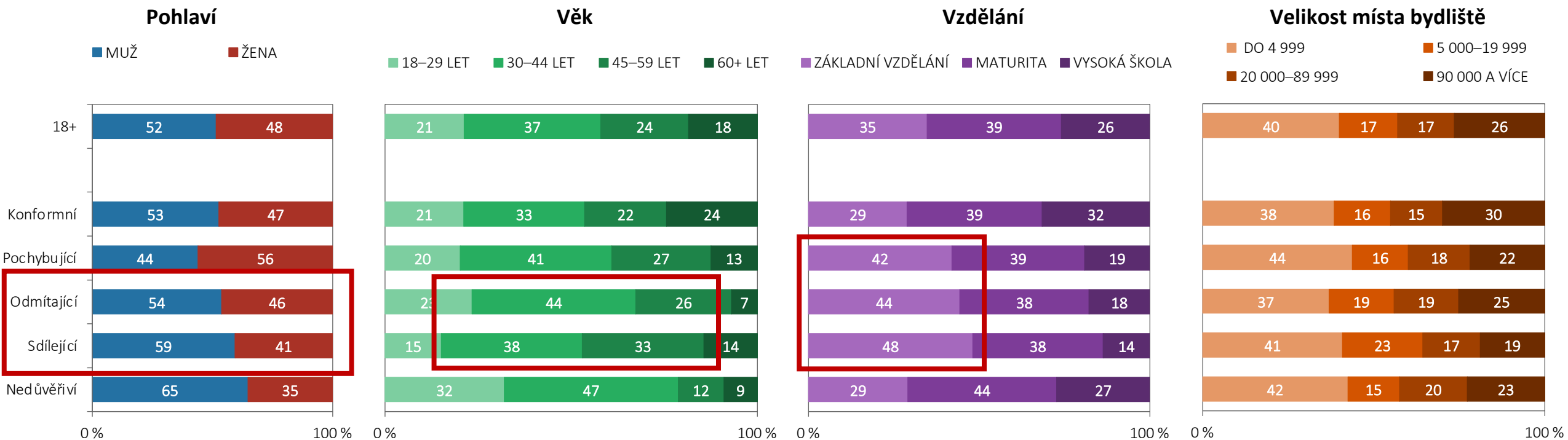
- Věk, pohlaví, velikost místa bydliště

Čeští muži středního věku s nižším vzděláním věří konspiracím ohledně covid-19 nejčastěji

- Muži patří častěji než ženy do jedné ze skupin náchylných věřit konspiracím ohledně covid-19
- Češi středního věku (30–59 let) častěji věří konspiracím ohledně covid-19
- Víra v konspirace ohledně covid-19 je častější mezi Čechy s nižším dosaženým vzděláním

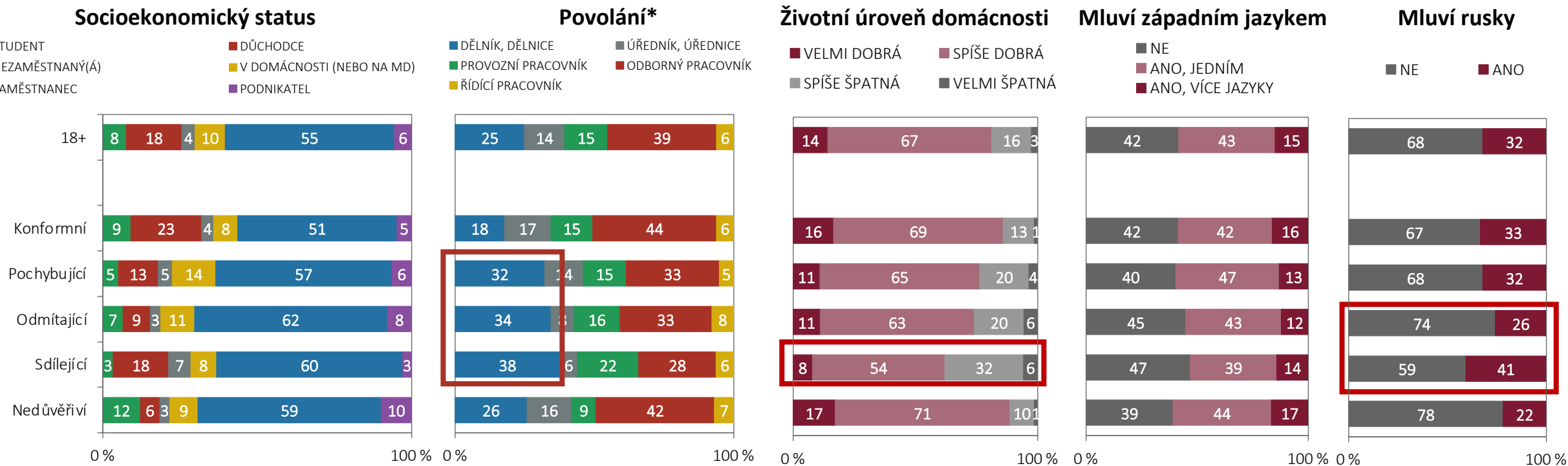
Typologie šířitelů konspiračních teorií o covid-19 na základě chování v populaci – sociodemografický přehled

Víru v konspiraci ohledně covid-19 ovlivňuje ekonomická situace domácnosti, znalost ruštiny a typ povolání

- Do jedné ze skupin náchylných ke konspiracím o covid-19 patří častěji čeští dělníci
- Někteří šířitelé covidových konspiračních teorií se mnohem častěji rekrutují z domácností ve spíše špatné nebo velmi špatné ekonomické situaci
- Znalost ruského jazyka odlišuje skupiny Odmítajících a Sdílejících konspirace o covid-19

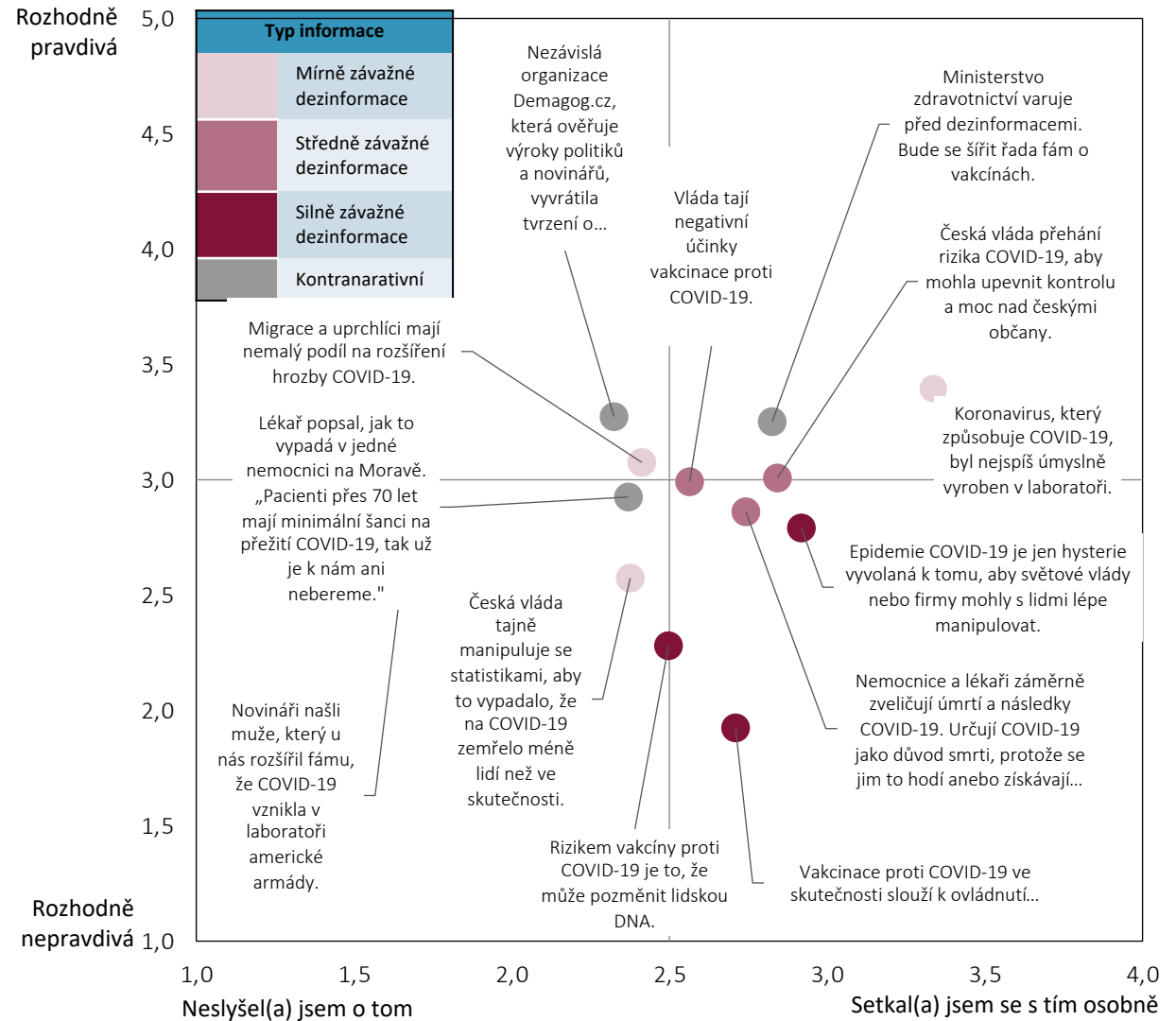
Typologie šířitelů konspiračních teorií o covid-19 na základě chování v populaci – sociodemografický přehled

* Of working respondents (employees and entrepreneurs).

„Protiargumenty“

- Protiargumentům ve srovnání s konspiračními teoriemi věří lidé o něco více. Je to vlivem skupiny 60+ ve vzorku, která více důvěřuje oficiálním informacím.
- Navržená osvětová sdělení (protiargumenty) jsou méně známá než ta konspirační. Měla by se častěji opakovat, aby se odstala do širšího povědomí.
- Protiargumenty a jejich důvěryhodnost je třeba sledovat u každého segmentu společnosti zvláště, pokud chceme najít správný postup, jak na informační chaos reagovat.

Zaměření na ohrožené skupiny: Pochybující a Odmítající

Skupina Pochybujících – hlavní zjištění

Skupina, kterou nazýváme Pochybující, je klíčová pro udržení stále relativně vysokého dodržování základních preventivních opatření v České republice.

Je to proto, že tato skupina se stále do značné míry řídí pokyny souvisejícími s covid-19, přičemž věří mnoha konspiračním teoriím, včetně některých velmi extrémních. Je to také velká skupina a mělo by být snazší se na ni zaměřit (nebo ji ovlivnit) než na ty, které jsme nazvali Odmítající (potenciální konspirátoři). Vysvětlíme to později.

O koho se jedná?

- Do skupiny Pochybujících patří čtvrtina Čechů.
- Ženy patří do skupiny Pochybujících o 50 % častěji než muži.
- Ve skupině Pochybujících je nižší podíl Čechů bez vysokoškolského vzdělání než celkově v populaci.
- Pouze 13 % Čechů ve skupině Pochybujících sdílí „konspirační“ obsah.

Komu důvěřují

- Téměř polovina skupiny Pochybujících (44 %) má zpravodajskou gramotnost průměrnou nebo vyšší. Toto měřítko proto samo o sobě nestačí k vysvětlení jejich sklonu věřit konspiračním teoriím o covid-19.
- Mezi jarem 2020 a zimou 2021 ztratilo důvěru v českou vládu v souvislosti s covid-19 plných 41 % členů skupiny Pochybujících.
- Nicméně 48 % Pochybujících stále důvěřuje zpravodajství českých veřejnoprávních médií o covid-19, což naznačuje, že by tento kanál mohl být využit pro případnou cílenou kampaň.
- Pochybující se více než kterákoli jiná skupina spoléhají na soukromé

televizní kanály jako na hlavní zdroj informací.

- Dvě třetiny z nich stále tvrdí, že důvěřují informacím od zdravotníků, zejména praktických lékařů a lékařů a sester v první linii. Pochybovači jsou však také přesvědčeni (67 %), že zdravotníci a nemocnice situaci okolo covid-19 přehánějí.

Čemu věří

- Například 83 % Čechů ve skupině Pochybujících věří v umělý původ covid-19 a dalších 76 % věří, že česká vláda záměrně zveličuje rizika covid-19 za účelem kontroly obyvatel.
- Poměrně silná míra souhlasu s mírně a středně závažnými konspiračními teoriemi o covid-19 naznačuje, že příslušníci této skupiny se chovají zodpovědně ne proto, že by se skutečně obávali závažnosti covid-19 (63 % Pochybujících si myslí, že je srovnatelný s chřipkou), ale proto, že nechtějí otevřeně porušovat zavedené společenské normy.
- U skupiny Pochybujících je tedy vysoké riziko, že opustí předepsané sociální normy a přestane dodržovat pokyny spojené s covid-19.
- Žádný z testovaných protiargumentů neměl důvěru většiny ze skupiny Pochybujících (nejvyšší souhlas, 43 %, byl s „výpovědí lékaře z moravské nemocnice“).

Skupina Odmítajících – hlavní zjištění

Sekundární cíl může tvořit skupina, kterou jsme označili jako Odmítající. Češi v této skupině nedodrží doporučené chování (masky, rozestupy atd.) a věří mnoha konspiračním teoriím o covid-19. Neuchylují se však ke sdílení svých názorů prostřednictvím sociálních sítí nebo e-mailů. Jako skupina jsou menší, je mnohem obtížnější je oslovit a budou projevovat větší kognitivní obranu, když/pokud jim budou předloženy protiargumenty.

O koho se jedná?

- Do skupiny Odmítajících patří přibližně 9 % Čechů.
- Úroveň mediální gramotnosti Odmítajících je téměř totožná s úrovní mediální gramotnosti Pochybujících – téměř polovina (46 %) z nich má alespoň trochu přijatelnou zpravodajskou gramotnost, což naznačuje, že toto samo o sobě není dostatečné vysvětlení.
- 87 % Čechů ve skupině Odmítajících nedůvěřuje české vládě v otázkách covid-19 a nedůvěřovalo jí ani na jaře 2020.
- Pouze 24 % Čechů ze skupiny Odmítajících stále důvěřuje veřejnoprávním médiím informujícím o covid-19.

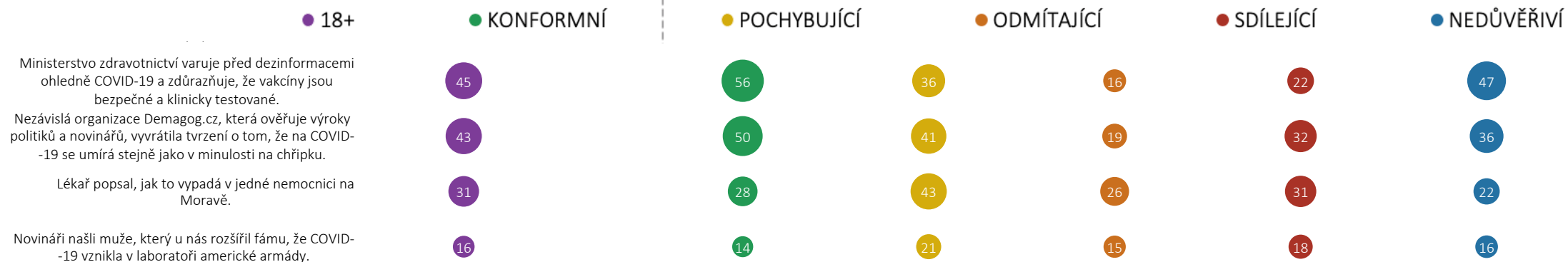
Čemu věří

- 8 z 10 Odmítajících se domnívá, že česká vláda přehání závažnost pandemie covid-19, aby mohla lépe kontrolovat českou populaci. Vysoká je i víra v další mírně a středně závažné konspirace covid-19.
- Ze závažných konspiračních prohlášení plných 86 % Odmítajících věří, že covid-19 je hysterie vyvolaná vládami po celém světě za účelem kontroly lidí.
- U této skupiny je reálný cíl předejít jejich přesunutí do skupiny, která sdílí konspirační teorie, tj. je možné předejít jejich aktivnímu zapojení.
- Zároveň je vhodné tuto rizikovou skupinu vzdělávat ohledně dezinformačních aktivit, aby se předcházelo podobné situaci při dalších vlnách konspiračních teorií k jinému tématu.

Protiargumenty

Pochybující a Odmítající se hodně liší v tom, jak je možné získat jejich důvěru. Pochybující jsou otevřeni některým testovaným sdělením s výjimkou těch, která obsahují mediální investigaci.

„Řekl(a) byste, že tato informace je pravdivá?“ (% odpovědí rozhodně pravdivá + spíše pravdivá)

Nástroje a strategie: Co může pomoci?

Občané si nejsou vědomi nepřátelských dezinformačních snah ani právních důsledků

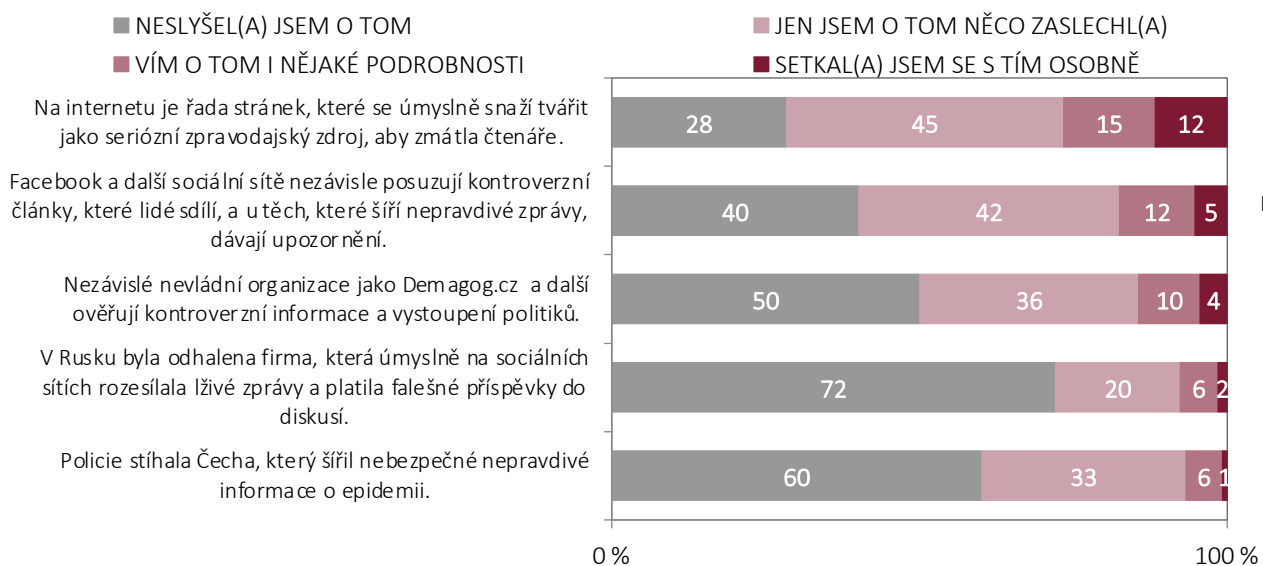
Povědomí o nepřátelských dezinformačních snahách je spíše nízké nebo povrchní. Tento poměr je podobný napříč různými skupinami, s výjimkou těch s vyšší zpravodajskou gramotností. O případu trollích farem v Rusku slyšelo pouze 28 % online populace. Pouze 8 % o nich slyšelo více informací.

50 % respondentů tvrdí, že slyšelo o nezávislých fact-checkingových zdrojích (jako Demagog.cz), ale jen 14 % z nich o něm ví víc než jen povrchní informace (pouze u této menší skupiny lze očekávat, že ho bude vyhledávat).

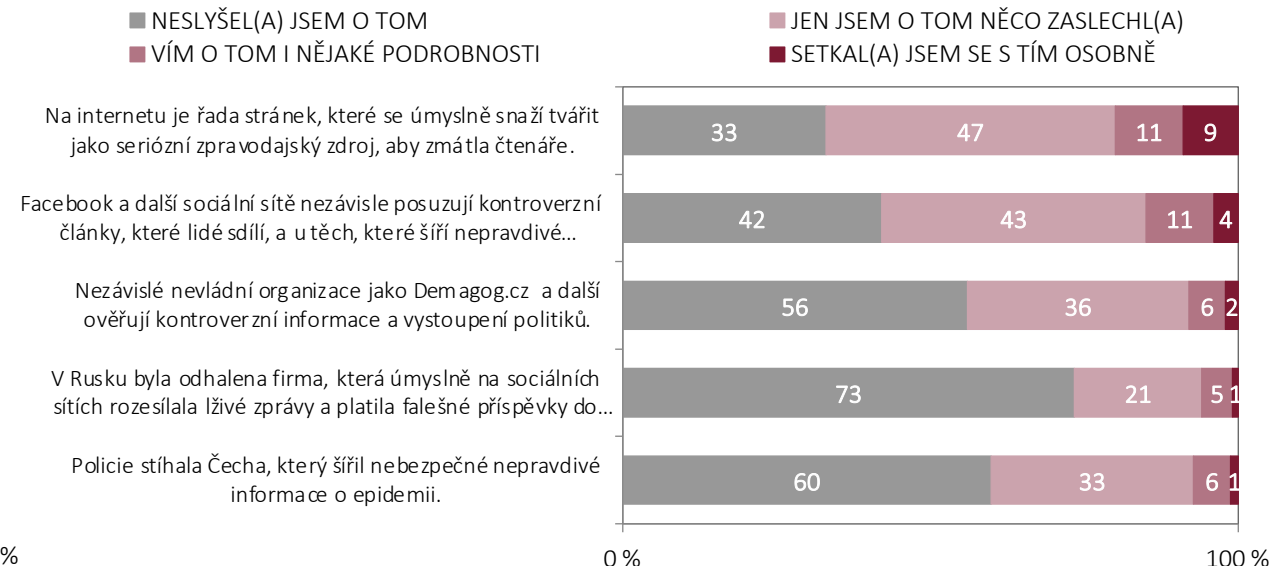
40 % odpovědělo, že zaznamenali trestní vyšetřování někoho, kdo o covid-19 šíří nebezpečné dezinformace. U šířitelů konspiračních teorií o covid-19 je toto číslo podobné (37 %). Odhadujeme, že maximálně 7 % občanů, tedy ti, kteří vědí o trestním případu něco více, může vnímat riziko, že by se dopouštěli něco na hraně zákona.

„Slyšel(a) jste někdy o následujících věcech a událostech?“

Obecná populace 18+

Pochybující

Přes 75 % občanů zajímá vyvracení dezinformací a mediální vzdělávání

Deklarovaná podpora prevence dezinformací je vysoká. 70–80 % online populace vítá ověřování faktů na sociálních sítích, nezávislé vyvracení dezinformací a také, aby se média více věnovala vyvracení konspiračních teorií.

76 % by se také rádo naučilo lépe rozpoznávat dezinformace vlastními silami.

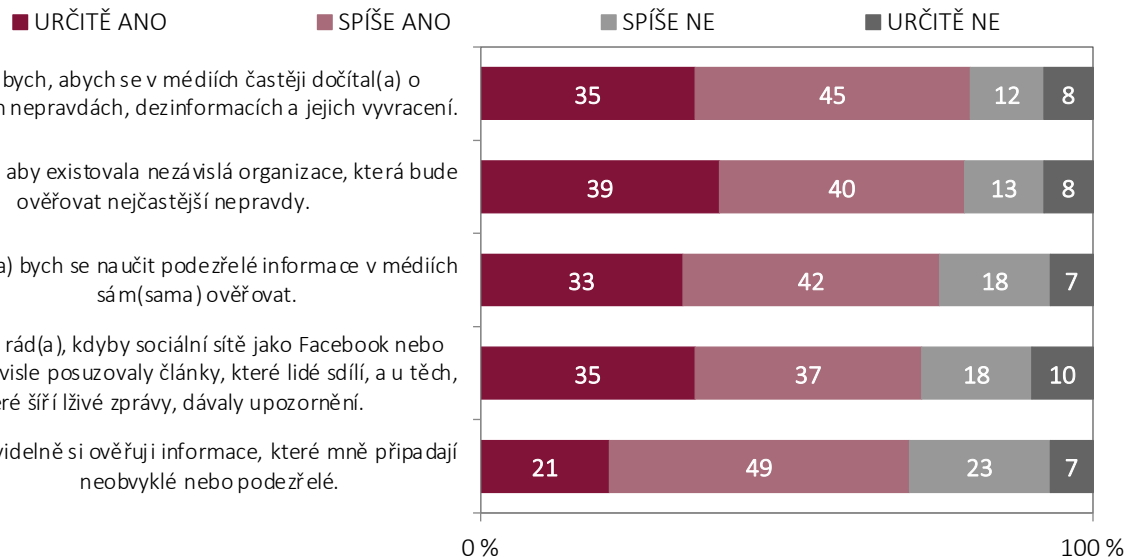
Lze odhadnout, že pouze ti, kdo „rozhodně souhlasí“ (v průměru asi 35 %), mají skutečný zájem, a lze očekávat, že na nabídku zareagují nebo si článek přečtou.

Skupina Pochybujících nebo Odmítajících mají zájem stejně nebo někdy i více než je průměr populace. Fact checkingu (ověřování informací) na sociálních médiích důvěřují méně, ale ne dramaticky.

Na druhou stranu lidé také tvrdí, že si podezřelé informace ověřují sami. Proto je neúčinné pouze šířit doporučení o „ověřování informací na vlastní pěst“, aniž by byly uvedeny konkrétní nástroje nebo zdroje.

„Souhlasíte, nebo nesouhlasíte s následujícími tvrzeními?“

Pochybující

Populace obecně

„Ověřování“ stále znamená především vyhledávání na internetu

Stejně jako v našem předchozím výzkumu mnoho Čechů tvrdí, že si informace ověřují. To však znamená obecné hledání na internetu nebo porovnávání více mainstreamových médií (obvykle bez rozlišování jejich spolehlivosti).

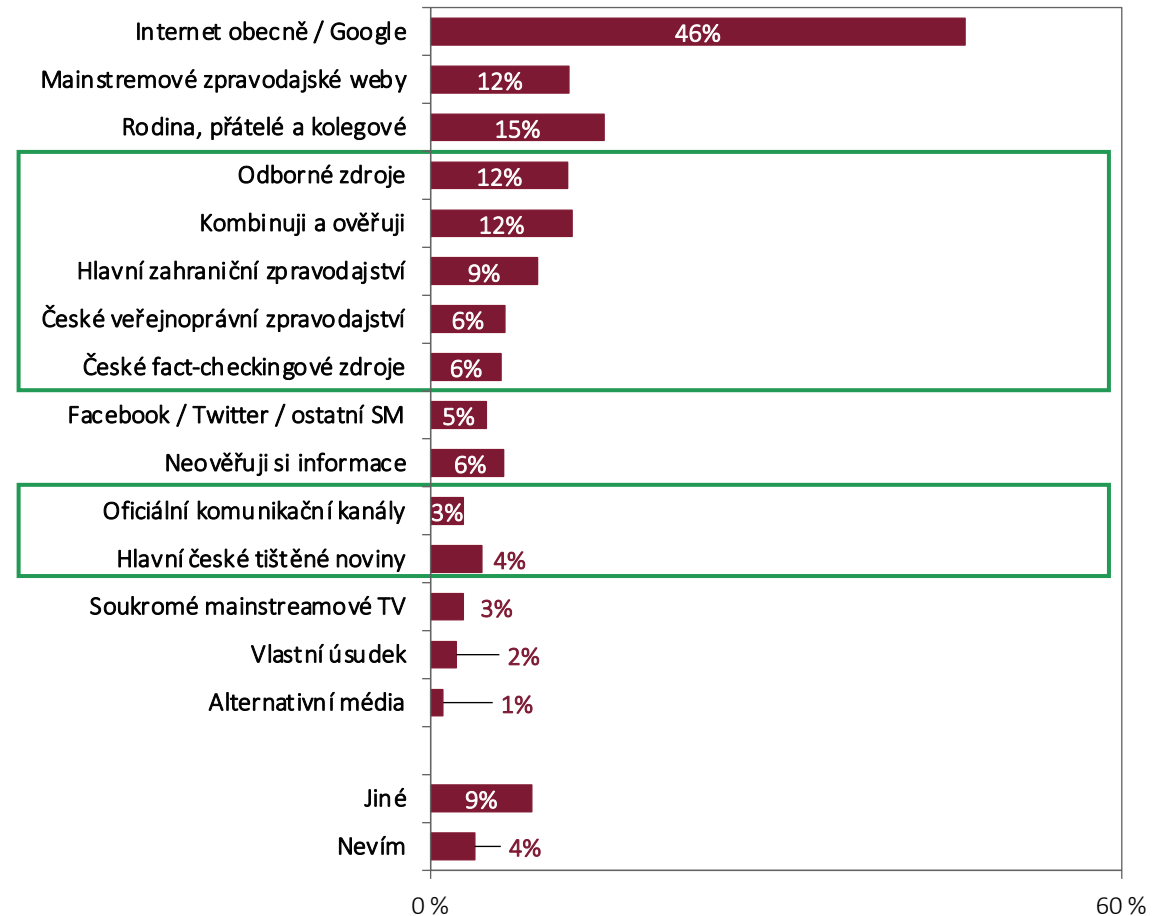
České internetové projekty, které ověřují fakta (například Demoagog.cz) jsou pro širokou veřejnost velmi okrajovým zdrojem. Totéž platí o hlavních českých tištěných novinách (kam patří jak seriózní, tak napůl bulvární).

To zdůrazňuje potřebu při osvětě šířit více než jen radu, že je třeba informace ověřovat. Užitečnější by bylo poukázat na důvěryhodné zdroje informací (fact-checkery, archivy hoaxů, zpravodajské agentury).

Údaje se u různých skupin obyvatelstva příliš neliší. Lidé ze skupiny šířitelů covidových konspiračních teorií se častěji spoléhají na přátele než na odborné zdroje, ale i jinak jsou rozdíly spíše marginální.

„Kde si ověřujete podezřelé nebo neobvyklé informace?“ (spontánní odpovědi, kódováno)

Ve skupině 18+. Pouze ti, kdo tvrdí, že informace ověřují

* Of respondents who regularly verify information they find unusual or suspect.

Šířitelé konspiračních teorií

O koho se jedná a co je motivuje?

Šířitelé obecných dezinformací a šířitelé covid-19 konspiračních teorií

Jak jsme vysvětlili výše, počet lidí, kteří šíří informace, které považují za „cenzurované“ v médiích, je vyšší než počet lidí, kteří věří alespoň v několik konspirací či nebezpečných mýtů ohledně covid-19 a sdílejí tyto své názory na internetu.

Odhadem to znamená, že v populaci je kolem 3 % těch, kteří jsou „nováčky“ v šíření konspiračních teorií.

(Pozn. Definice těchto skupin najdete v úvodní části výzkumné zprávy.)

	V populaci 18+
Šířitelé obecných dezinformací	10 %
Šířitelé konspirací o covid-19	6 %
Odhadovaný překryv	3 %

Skupina Sdílejících konspirace a fámy ke covid-19

Jak je definujeme

- Přibližně 6 % Čechů patří do skupiny Sdílející
- Sdílející věří mnoha testovaným konspiračním teoriím o covid-19 a také aktivně přispívají k jejich šíření sdílením svých vlastních názorů na sociálních sítích a prostřednictvím e-mailů.

Čemu věří

- Sdílející tak představují nejrizikovější skupinu, neboť aktivně přispívají k další saturaci české společnosti dezinformacemi o covid-19.
- Sdílející vykazují vysokou míru souhlasu se všemi testovanými konspiračními teoriemi o covid-19 bez ohledu na jejich závažnost.
- Například 82 % Sdílejících se domnívá, že covid-19 je umělá hysterie vyvolaná vládami za účelem ovládnutí občanů.
- 42 % z nich se také domnívá, že vakcíny proti covid-19 mohou změnit lidskou DNA.
- Souhlas s testovanými protiargumenty je poměrně nízký a v rámci této skupiny se pohybuje mezi 18 a 30 %.

Média a zdroje

- Ve skupině Sdílejících je vyšší podíl Čechů s velmi nízkou zpravodajskou gramotností (16 %).
- 51 % Sdílejících ztratilo důvěru v českou vládu ve spojitosti s covid-19 mezi jarem 2020 a zimou 2021. To v rámci této skupiny naznačuje značný názorový odklon od vlády a státních orgánů.
- Dalších 40 % Sdílejících ztratilo ve stejném období důvěru ve zpravodajství českých veřejnoprávních médií, což naznačuje, že tyto dvě eroze důvěry byly u této skupiny úzce propojeny.
- Také se častěji než jiné konspirační skupiny obražejí na své rodinné příslušníky a blízké přátele, aby si ověřili podezřelé informace.

Rozdíl mezi skupinami šířitelů konspiračních teorií

Šířitelé obecných konspiračních teorií se od lidí, kteří sdílejí mýty a konspirace ke covid-19 (Sdílející) liší především v následujícím:

Obecní šířitelé jsou aktivnější a vlivnější

- Tvrdí, že oslovují více lidí, když sdílejí své názory na sociálních sítích (14 % / 11 % osloví v průměru více než 50 lidí) a když posílají e-maily (18 % / 11 %). Zdá se, že šířitelé obecných konspiračních teorií si již našli své publikum nebo jsou v tomto ohledu úspěšnější.

Více o tom, jak být zajímavý

- Obecní šířitelé jsou o něco méně přesvědčeni, že informace, které sdílejí, mohou zachránit národ nebo ovlivnit globální problémy, a myslí si, že jejich obsah je více zajímavý. Šířitelé covidových konspiračních teorií mají tedy spíše pocit, že plní důležitou misi, což je pochopitelné, protože pandemie je celosvětový a naléhavý problém.

Opatrnější ohledně covid-19

- Šířitelé obecných konspiračních teorií jsou v případě covid-19 opatrnější, respektují opatření o něco málo více a považují nemoc za nebezpečnější. Také v porovnání se Sdílejícími covid-19 konspirace více důvěřují veřejnoprávním médiím a lékařům jako zdroji informací o pandemii.

Malé rozdíly v ověřování faktů a mediální gramotnosti

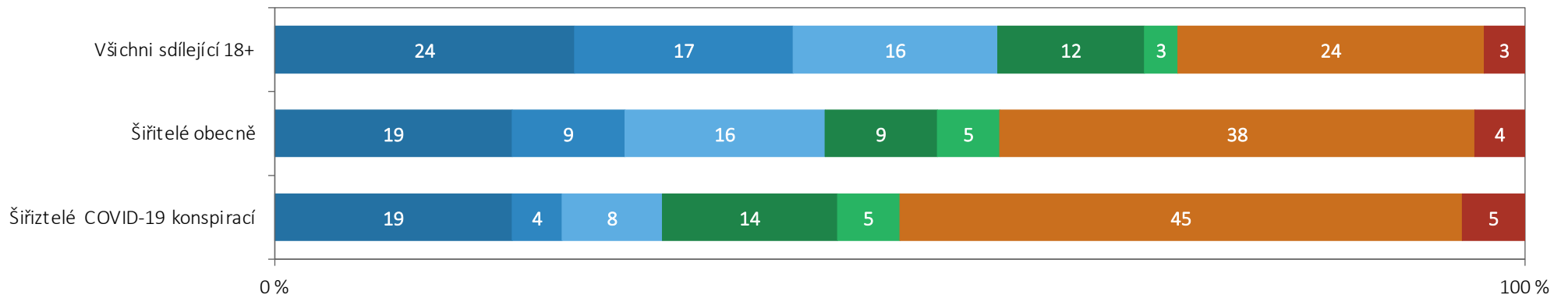
- Obě skupiny podobně tvrdí, že si informace ověřují často a že by se chtěly naučit, jak to dělat lépe.
- Šířitelé obecných konspirací a šířitelé konspiračních teorií o covid-19 vykazují srovnatelnou úroveň mediální gramotnosti.
- Obě skupiny jsou však v mediální gramotnosti pod průměrem populace.

Šířitelé konspiračních teorií o covid-19 sdílejí méně kvůli „interakci“ s ostatními a mnohem více proto, aby ukázali svou pravdu

- U těch, kteří šíří dezinformační a konspirační obsah, existují různé motivace. Čtvrtině z nich jde primárně o společenský kontakt, aby byli zajímaví a zábavní (nikoliv nutně vtipní) a aby měli záminku ke konverzaci.
- Plných 38 % šířitelů konspiračních teorií to dělá proto, aby „umožnili ostatním vidět věci tak, jak jsou“, a dalších 14 % proto, aby pomohli ostatním nebo své zemi, či dokonce světu.
- Tyto tendence k odhalování pravdy a „otevírání očí“ jsou mnohem výraznější mezi šířiteli covidových konspiračních teorií, než mezi populací obecně.

„Která z následujících možností se nejvíce vztahuje na zprávy, které sdílíte?“

- JSOU DOBRÉ K TOMU, ŽE SI O NICH POPOVÍDÁME NEBO NAPÍŠEME S PŘÁTELI.
- ČTOU JE LIDÉ KOLEM MNE PRO POBAVENÍ A ZPESTŘENÍ DNE.
- JSOU PRO OSTATNÍ ZAJÍMAVÉ A NEČEKANÉ.
- MOHOU LIDEM KOLEM MĚ POMOCI NEBO JE CHRÁNIT JE PŘED NEBEZPEČÍM.
- MOHOU ZÁSADNĚ POMOCI CELÉ ZEMI, NEBO I SVĚTU.
- ZBAVUJÍ NĚKTERÉ LIDI KOLEM MNE NAIVITY A OTEVÍRAJÍ JIM OČI.
- LIDEM KOLEM MNE ZMĚNILY NÁZOR.

Pokud jste dočetli až sem, velmi nás zajímá Váš názor. Napište nám na

Nikola Hořejš
horejs@stem.cz

Jaroslav Valůch
Jaroslav.valuch@transitions.org

Aktuální verzi zprávy najdete na
www.stem.cz

Zdroje

1 STEM, Hot topics 2020 and EU

2 <https://www.sciencespo.fr/cevipof/sites/sciencespo.fr.cevipof/files/Round%2012%20-%20Barome%cc%80tre%20de%20la%20confiance%20en%20politique%20-%20vague12-1.pdf>

3 <https://www.stem.cz/dodrzovani-a-hodnoceni-protipandemickych-opatreni-a-duvera-ve-schopnost-vlady-zvladat-pandemii-covid-19/>

4 <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/pruzkum-zajem-o-ockovani-ma-52-pct-lidi-vic-nez-v-prosinci/1997519>